

Een kwestie van geven en nemen?

*Een kwantitatief onderzoek naar het geven van informele hulp
aan elkaar in een individualistische samenleving*

Masterthesis Arbeid, zorg en welzijn: beleid en interventie

Faculteit Algemene Sociale Wetenschappen, Universiteit Utrecht

Auteur: Marijke Schagen (3949087)

Begeleiders: Dr. M.J.M Hoogenboom (eerste beoordelaar)

Dhr. W. Kruijswijk (MOVISIE)

Tweede beoordelaar: Dr. M. Hopman

Datum: 1 juli 2013

Voorwoord

Voor u ligt mijn afstudeerscriptie: ‘Een kwestie van geven en nemen? *Een kwantitatief onderzoek naar het geven van informele hulp aan elkaar in een individualistische Nederlandse samenleving*’. Deze afstudeerscriptie is geschreven in het kader van het Masterprogramma Arbeid, zorg en welzijn: beleid en interventie, gevolgd aan de Universiteit Utrecht.

Het schrijven van deze afstudeerscriptie heb ik ervaren als een zeer leerzame periode. Ik wil van dit moment gebruik maken om een aantal mensen te bedanken die hebben bijgedragen aan het schrijven van mijn scriptie.

Ten eerste wil ik mijn begeleiders Wilco Kruijswijk en Marcel Hoogenboom bedanken voor de enerverende bijeenkomsten die mij steeds weer een stapje verder brachten in het proces. Tevens wil ik mijn medestudenten Sandra Dobber en Pieter van der Ploeg bedanken voor hun bijdrage en feedback tijdens deze bijeenkomsten.

Ten tweede wil ik Riet Hammen-Poldermans bedanken voor het gesprek dat mij heeft geholpen meer ‘feeling’ met het onderwerp buurthulp te krijgen.

Ten derde wil ik José van Vliet, Adriane Blok en Lony van Westing van stichting Pulse en Buren-Hulp IJsselstein bedanken voor de bijeenkomsten over de casus van het onderzoek: het Europa- en Oranjekwartier in IJsselstein.

Ten vierde wil ik de vrijwilligers van Buren-Hulp IJsselstein bedanken die zich hebben aangesteld voor het verzamelen van de enquêtes.

Ten slotte wil ik mijn familie, vriend en vriendinnen bedanken voor de mentale steun tijdens dit proces.

Inhoudsopgave

Samenvatting	4
1. Inleiding.....	5
1.1 Probleemstelling.....	5
1.2 Wetenschappelijke relevantie.....	7
1.3 Maatschappelijke relevantie	7
1.4 Doelstelling	8
2. Theoretische verkenning.....	9
2.1 Achtergrond en context	9
2.1.1 Het individualiseringsproces	9
2.1.2 Eigen verantwoordelijkheid: Wet maatschappelijke ondersteuning.....	10
2.2 Theoretisch kader	11
2.2.1 Waarom geven individuen hulp?.....	11
2.2.2 Aan wie geven individuen hulp?.....	15
2.2.3 Wanneer geven individuen hulp?.....	19
2.3 Vraagstelling	22
2.4 Conceptueel model.....	23
3. Onderzoeksopzet	26
3.1 Onderzoeksmethode	26
3.2 Onderzoekspopulatie.....	26
3.3 Dataverzameling.....	27
3.4 Operationalisering	27
3.5 Analytische strategie	30
4. Resultaten.....	32
4.1 Steekproeftrekking, non-respons en representativiteit	32
4.2 Beschrijvende statistiek.....	34
4.3 Toetsing hypothesen.....	38
4.3.1 Kruistabel en frequentieverdelingen	38
4.3.2 Lineaire multipele regressieanalyse	40
4.3.3 Padanalyse.....	47
5. Conclusies.....	52
5.1 Antwoord op de vraagstelling	52
5.2 Terugkoppeling naar het theoretisch kader	52

5.3 Aanbevelingen voor vervolgonderzoek.....	53
5.4 Aanbevelingen voor de praktijk	54
Literatuur.....	56
Bijlagen.....	60

Samenvatting

In deze afstudeerscriptie wordt onderzoek gedaan naar het geven van informele hulp door individuen aan hulpbehoevende individuen in hun sociale omgeving. Er wordt getracht een volledig beeld te krijgen van alle mechanismen die spelen bij het geven van informele hulp. Daarom wordt onderzocht welke motieven individuen hebben voor het geven van hulp en welke factoren van invloed zijn op het geven van hulp aan anderen. Dit wordt onderzocht door middel van theorieën over solidariteit, de motieven voor solidair gedrag (altruïsme, wederkerigheid en eigenbelang), sociaal kapitaal, vertrouwen en eerdere onderzoeksbevindingen naar het uitwisselen van hulp door individuen in de sociale omgeving. De onderzoeksvraag luidt: *In welke mate zijn de motieven altruïsme, wederkerigheid en eigenbelang bepalend bij het geven van informele hulp, en in welke mate zijn de kenmerken van de hulp, sociaal kapitaal, vertrouwen, persoonskenmerken en tijd verklarende factoren voor de mate van het geven van informele hulp?*

De onderzoeksvraag is beantwoord door middel van kwantitatief onderzoek. De data zijn verzameld door middel van enquêtes in twee buurten in IJsselstein. Voor de toetsing van de hypothesen is gebruik gemaakt van kruis- en frequentietabellen en lineaire multiële regressieanalyse.

De belangrijkste bevindingen zijn ten eerste dat de respondenten voornamelijk hulp geven uit altruïstisch motief, ze hoeven hier niets voor terug. Ten tweede wordt praktische hulp vaker gegeven dan emotionele hulp en is de mate van hulp geven - zowel voor praktische als emotionele hulp - afhankelijk van het subtype hulp. Ten slotte is de grootte van het sociale netwerk van een respondent een belangrijke factor voor het geven van informele hulp. Ten eerste is deze variabele van invloed op het motief voor hulp geven: respondenten met een groter netwerk geven voornamelijk hulp uit altruïstisch motief. Ten tweede verklaart deze variabele gedeeltelijk de invloed van de mate van algemeen vertrouwen op hulp geven. Hoe meer algemeen vertrouwen een individu heeft, hoe meer hulp deze persoon geeft, deels omdat deze persoon een groot sociaal netwerk heeft in de omgeving.

1 Inleiding

Nederland is één van de meest geïndividualiseerde westerse landen (Achterberg et al., 2010). De identiteiten die voorheen ontstonden door het lidmaatschap van bepaalde collectiviteiten zijn in het westen in de loop van de afgelopen eeuwen minder belangrijk geworden (Entzinger & Boos, 2004). “Westerlingen hebben hierdoor steeds meer de identiteit aangenomen van ‘afzonderlijk’ individu” (Entzinger & Boos, 2004, p. 16). Door dit individualiseringsproces wordt er een afname van de solidariteit en sociale relaties waargenomen (Komter, 2004). Dit wil zeggen dat individuen zich minder solidair gedragen, oftewel zich minder richten op het steunen of helpen van anderen (de Beer & Koster, 2009). Door Komter (2003) wordt dit civiele solidariteit genoemd: de alledaagse solidariteit jegens andere mensen in de publieke sfeer.

Deze civiele solidariteit is juist zo belangrijk in de huidige Nederlandse samenleving, omdat de Nederlandse samenleving naast het individualiseringsproces tevens wordt gekenmerkt door de civil society (Boele-Zeeuw et al., n.d.). Alle actoren (overheid, burger en overige organisaties op onder andere de arbeidsmarkt) dragen hun steentje bij aan de sociale samenhang en maatschappelijke voorzieningen. Het gaat hierin om onderlinge relaties en dienstverlening tussen burgers. Er is veel gaande op dit gebied, miljoenen Nederlanders zijn bijvoorbeeld actief in het vrijwilligerswerk, in de mantelzorg of zetten zich in voor de buurt.

1.1 Probleemstelling

Met de bevordering van de eigen verantwoordelijkheid, wordt door verschillende wetenschappers de stelling aangenomen dat er geen sprake is van een afname van de solidariteit, maar dat er juist allerlei nieuwe vormen van solidariteit zijn te bekennen (Komter, 2004). Boutellier (2011) herkent nieuwe vormen van civiele solidariteit in de huidige maatschappij. In de huidige samenleving gaat het volgens hem om afstemming en ‘coherent samenspel’ met anderen. Hieruit kan worden opgemaakt dat de civiele solidariteit in de huidige Nederlandse samenleving aan belang heeft gewonnen, ondanks het individualiseringsproces. Dit door de bevordering van de eigen verantwoordelijkheid van burgers.

Boutellier (2011) geeft aan dat de actieve burger duidelijk aanwezig is in de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo). Volgens deze wet moet iedereen meedoen, gehandicapt, zwervend, jong of verslaafd. Met als eerste doelstelling sociale cohesie, worden gemeenten, maatschappelijke organisaties en burgers uitgenodigd ‘het nieuwe welzijn’ van de Nederlander te creëren. Deze wet decentraliseert de verantwoordelijkheid compleet naar het

lokale niveau. Volgens de kamerbrief van staatssecretaris Van Rijn (2013) moet de zorg dicht bij mensen gebracht worden, zoveel mogelijk thuis en in de buurt. Er wordt hiermee een beroep gedaan op de eigen kracht van individuen en hun sociale omgeving.

Dit onderzoek richt zich op civiele solidariteit in termen van de uitwisseling van informele zorg tussen individuen. De definitie van informele zorg van Kwekkeboom, zoals geciteerd in De Boer (2005, p. 20) luidt: “zorg die niet in het kader van een hulpverlenend beroep wordt gegeven aan een hulpbehoevende door één of meer leden van diens directe omgeving, waarbij de zorgverlening rechtstreeks voortvloeit uit de sociale relatie”. Dit kan zowel praktische hulp zijn, zoals boodschappen doen of oppassen, als emotionele hulp, zoals een praatje maken of samen wandelen (Thomése, 1998; Jager-Vreugdenhil, 2012).

Uit onderzoek van Linders (2009) blijkt het voor de burger makkelijker hulp te geven in de buurt dan op afstand. Hoe groter de fysieke afstand, des te meer deze een belemmering is om hulp te geven. Aangezien er tegenwoordig vaak sprake is van een fysieke afstand tussen familieleden en vrienden, is het belangrijk dat individuen hulp geven aan individuen in hun eigen omgeving. Echter, op buurtniveau is tevens sprake van individualisering: ook buurtbewoners zijn minder betrokken bij elkaar (Linders, 2009). Er is sprake van onderlinge sociale afstand tussen bewoners. Volgens de definitie van Kwekkeboom, zoals geciteerd in De Boer (2005), vloeit informele zorgverlening rechtstreeks uit de sociale relatie voort. Waarom zouden individuen solidariteit willen tonen aan elkaar, in de vorm van informele hulp geven, als er sprake is van onderlinge sociale afstand in hun sociale omgeving?

Juist in de huidige Nederlandse samenleving is het erg belangrijk om informele zorg uit te wisselen binnen de eigen sociale omgeving. Daarom is het belangrijk erachter te komen waarom individuen wel of geen hulp willen geven in hun sociale omgeving. Welke motieven liggen ten grondslag aan het geven van hulp? Ten tweede is het belangrijk te onderzoeken of de sociale relatie met anderen er toe doet voor het geven van hulp, oftewel aan wie individuen hulp geven in hun sociale omgeving. Geven individuen enkel hulp aan bekenden of geven ze ook hulp aan onbekenden? Ten slotte is het belangrijk te onderzoeken welke factoren het geven van hulp beïnvloeden. Welke factoren zorgen ervoor dat individuen wel of geen hulp geven in hun sociale omgeving? Zijn er bepaalde grenzen die zich voordoen bij het geven van hulp, zoals weinig tijd?

1.2 Wetenschappelijke relevantie

Dit onderzoek is wetenschappelijk relevant omdat er in de reeds bestaande literatuur weinig onderzoek is gedaan naar informele zorg in de sociale omgeving. Dit is een relatief nieuwe ontwikkeling in Nederland die in het kader van de Wmo is ontstaan. Solidariteit is een begrip van alle tijden. Omdat er aan de ene kant wordt betoogd dat de civiele solidariteit steeds verder te zoeken is door het individualiseringsproces (Komter, 2003), en aan de andere kant in de huidige Nederlandse samenleving juist nieuwe vormen van solidariteit van groot belang zijn (Boutellier, 2011), is het belangrijk te onderzoeken door welke motieven solidair gedrag in de huidige samenleving wordt voortgebracht. Waarom zouden juist in deze samenleving, waarin individualistische waarden het duidelijk winnen van de collectieve waarden, individuen hulp geven aan elkaar?

1.3 Maatschappelijke relevantie

De maatschappelijke relevantie van dit onderzoek kan worden gevonden in het feit dat in Nederland de levensverwachting tussen 2003 en 2008 met meer dan twee jaar is gestegen: mannen worden gemiddeld 78,3 jaar en vrouwen gemiddeld 82,3 jaar (Van Rijn, 2013). Hierdoor hebben steeds meer individuen zorg nodig en de houdbaarheid van de zorguitgaven staat onder druk (Veldheer et al., 2012). Om deze zorg en kosten op te vangen is zelfredzaamheid van de burger belangrijk. Daarbij is het belangrijk dat individuen in hun eigen sociale omgeving hulp verlenen, omdat familie en vrienden niet meer dichtbij elkaar wonen (Linders, 2009). De zelfredzaamheid van de burger draagt tevens bij aan het aanpakken van de vervaging van waarden en normen in de Nederlandse samenleving (Veldheer et al., 2012).

Dit onderzoek kan bijdragen aan het inzicht in de voorwaarden die men stelt voor het verlenen van informele hulp binnen hun sociale omgeving, de buurt. Er kan inzicht worden verworven welke motieven van belang zijn bij het geven van hulp in de buurt en hierop kan worden ingespeeld door de vorm en organisatie van hulp in buurten hierop aan te passen. Dit kan resulteren in meer individuen die hulp uitwisselen in hun buurt. En dit kan weer leiden tot meer civiele solidariteit welke het belang van normen en waarden in de samenleving versterkt.

1.4 Doelstelling

De doelstelling van dit onderzoek is allereerst erachter komen of individuen hulp geven aan hun medemens zoals van ze wordt verwacht in het kader van de Wmo. Ten tweede is het doel erachter te komen dat, als individuen hulp geven, vanuit welke motieven ze dit doen en om welke individuen het hierbij gaat. Geven bijvoorbeeld vooral lageropgeleiden, individuen met sociaal kapitaal of ouderen hulp? De informatie die met dit onderzoek verkregen wordt zal ten eerste bijdragen aan het maatschappelijke en wetenschappelijke debat over de decentralisatie van de zorg in Nederland. Ten tweede zal deze informatie bijdragen aan een groter onderzoek naar buurthulp van MOVISIE. Voor MOVISIE is het voornaamste doel om er met behulp van dit onderzoek achter te komen in hoeverre wederkerigheid een rol speelt in het uitwisselen van hulp in buurten.

2 Theoretische verkenning

In dit hoofdstuk wordt ten eerste de achtergrond en context van de twee processen beschreven die in de huidige Nederlandse samenleving van invloed zijn op de civiele solidariteit. Dit zijn het individualiseringsproces en de invoering van de Wmo. In het theoretisch kader wordt antwoord gegeven op de vragen die zijn gesteld in de probleemstelling en hieruit worden hypothesen afgeleid. Er wordt hierbij ten eerste gebruik gemaakt van theorie over solidariteit. Hierbij wordt ingegaan op de motieven voor solidair gedrag. Ten tweede wordt doormiddel van de concepten sociaal kapitaal en vertrouwen de vraag beantwoord aan wie individuen hulp geven. Ten slotte wordt antwoord gegeven op de vraag onder welke omstandigheden individuen solidariteit tonen, of hulp geven, aan de hand van eerder onderzoek naar factoren die de mate van hulp geven beïnvloeden.

2.1 Achtergrond en context

2.1.1 Het individualiseringsproces

Er bestaan twee gedachtegangen over individualisering. Ten eerste zijn er aanhangers van de stelling dat individualisering het gevolg is van veranderingen in de houding van individuen. Ten tweede wordt door andere onderzoekers (Beck; Bauman en Giddens, zoals geciteerd in De Beer & Koster, 2009) de stelling aangehangen dat individualisering geen gevolg is van een bewuste keuze van individuen. Individualisering is volgens Beck en Beck-Gernsheim (2001) namelijk een sociale conditie die niet voortkomt uit een vrije keuze van individuen, maar deze is aan hen opgelegd. Entzinger en Boos (2004) stellen tevens dat individualisering als het ware is opgelegd aan individuen door moderne instituties. De verzorgingsstaat heeft namelijk veel traditionele instituties als de bepalende collectiviteit van iemands identiteit vervangen, zoals de familie, de lokale gemeenschap en de kerk. De nieuwe arrangementen van de verzorgingsstaat vormden de voorwaarde voor de individualisering (Jager-Vreugdenhil, 2012). Dit proces heeft het individu losgemaakt van hechte traditionele banden, waardoor collectieve belangen in toenemende mate ondergeschikt zijn geraakt aan individuele belangen (Entzinger & Boos, 2004). Solidariteit op het micro- en mesoniveau maakte plaats voor solidariteit op het macroniveau en dit kwam tot uitdrukking in de verzorgingsstaat.

De civiele solidariteit, of de solidariteit op micro- en mesoniveau, wordt bedreigd door het individualiseringsproces. Wat al duidelijk werd uit de inleiding, is dat deze civiele solidariteit juist zo belangrijk is in de huidige Nederlandse samenleving. Individen worden

opgedragen gedeeltelijk voor zichzelf en anderen te zorgen (Van Rijn, 2013). Hier wordt in de volgende paragraaf op ingegaan.

2.1.2 Eigen verantwoordelijkheid: Wet maatschappelijke ondersteuning

Het bevorderen van de eigen verantwoordelijkheid staat niet voor het eerst op de agenda volgens Veldheer et al. (2012), maar in het vorige decennium kreeg dit begrip wel meer betekenis. Meer eigen verantwoordelijkheid wordt vaak gepresenteerd als de oplossing voor twee maatschappelijke vraagstukken: de crisis van de verzorgingsstaat en de vervaging van waarden en normen in de samenleving. Deze vervaging van waarden en normen kan ook worden aangeduid als een zwakke civiele solidariteit (Komter, 2003). Deze kan worden aangepakt door nieuwe solidariteitsinitiatieven die worden opgezet.

Dit is terug te zien in de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) die op 1 januari 2007 in werking is getreden. De eerste aanleiding voor de Wmo was dat er te weinig betrokkenheid tussen burgers onderling bestond (Veldheer et al., 2012). De sociale samenhang was erg zwak en het vermogen van individuen om zelf, of in hun eigen netwerk, tot oplossingen voor problemen te komen was teveel afgenomen. De tweede aanleiding was dat de aanspraak op formele hulp steeds groter werd waardoor deze op langere termijn onbetaalbaar dreigde te worden. Het versterken van de sociale samenhang zou ervoor kunnen zorgen dat de druk op de formele zorgvoorzieningen verminderd werd. Met het invoeren van een decentraal maatschappelijk ondersteuningsbeleid zou dit gerealiseerd kunnen worden. De Wmo zet sterk in op samenhang op buurtniveau, waardoor informele zorg en ondersteuning beter tot stand komen. Van burgers wordt verwacht dat ze, in plaats van een beroep te doen op voorzieningen, in eerste instantie proberen ondersteuning te zoeken in hun eigen netwerk van familie, vrienden en burens. Wanneer individuen meer steun nodig hebben, kan gebruik worden gemaakt van gemeentelijke voorzieningen (Van Rijn, 2013). Pas als dit ook onvoldoende is, kan gebruik worden gemaakt van verzekerde zorg.

2.2 Theoretisch kader

2.2.1 Waarom geven individuen hulp?

Solidariteit

De eerste vraag die wordt beantwoord is waarom individuen hulp uitwisselen. Solidariteit kan worden gezien als het vermogen dat individuen hebben om te investeren in sociale (hulp)relaties (Komter et al., 2004). Individen kunnen investeren in sociale (hulp)relaties door spontane en vrijwillige vormen van hulp te bieden aan anderen (Komter, 2005).

Phan et al. (2009) veronderstellen dat het geven van hulp één van de basisvoorwaarden is voor een sterke civil society. Solidariteit veronderstelt een band met een ander individu of de samenleving als geheel. Het niveau van analyse dat in dit onderzoek wordt gebruikt is solidaire handelingen tussen individuen (de Beer & Koster, 2009). De vorm van solidaire handelingen waar het in dit onderzoek om gaat is spontane en vrijwillige vormen van hulp geven aan anderen (Komter, 2005). Een samenleving zonder solidariteit is een samenleving zonder sociale cohesie, waarin elke persoon voor zichzelf moet zorgen (De Beer & Koster, 2009). Het begrip solidariteit houdt echter niet hetzelfde in als het begrip sociale cohesie. Sociale cohesie staat voor de eenheid of dichtheid van een gemeenschap. Als de leden van een gemeenschap handelen uit solidariteit, laat dit zien dat er sociale cohesie is, maar sociale cohesie hoeft niet het resultaat te zijn van solidaire houdingen of solidair gedrag. Terwijl sociale cohesie een objectief concept is omdat deze naar een situatie verwijst, wordt solidariteit gezien als een houding. Solidariteit is vertegenwoordigd in individuele personen, terwijl sociale cohesie een kenmerk is van een groep.

Een individu kan solidair gedrag tonen aan onbekende individuen, onder de voorwaarde dat ze als gelijkwaardig worden beschouwd (De Beer & Koster, 2009). Het feit dat iemand solidair gedrag vertoont, zegt niets over zijn of haar motieven hiervoor. Solidair gedrag kan worden veroorzaakt door een gevoel van affectie voor de persoon die gesteund wordt. Echter, een gevoel van affectie of medelijden is niet vanzelfsprekend in alle gevallen van solidair handelen. Er zijn verschillende motieven voor solidair handelen.

Motieven voor solidair gedrag

Wat de Beer en Koster (2009) onderzoeken, is welke motieven solidair gedrag voortbrengen. Het is belangrijk om eerst duidelijk voor ogen te krijgen wat een motief precies inhoudt en daarom zal dit eerst worden toegelicht. Een motief is niet simpelweg een sturing of een

impuls, maar een doelgerichte kracht (Batson, 2011). Doelgerichte motivatie heeft de volgende vier kenmerken: (a) Het individu wenst een verandering in de ervaren wereld (doel); (b) Er is sprake van een kracht of belang dat het individu ten opzichte van het doel schetst; (c) Als een barrière de toegang tot het doel verstoort, zullen er alternatieve routes worden gezocht; (d) De kracht verdwijnt als het doel is bereikt. Motieven zijn doelgerichte psychologische krachten in een bepaalde situatie en geen stabiele aspecten van persoonlijkheidskenmerken. Motieven verwijzen dus naar krachten die afhankelijk zijn van de situatie en niet voortkomen uit de aanleg of het karakter van een individu. Volgens De Beer en Koster (2009) kunnen er twee verklaringen, of motieven voor solidair gedrag worden gegeven, namelijk een normatieve en een individualistische verklaring.

Altruïsme

De normatieve verklaring voor solidair gedrag wordt door De Beer en Koster (2009) weergegeven als ‘eenzijdige solidariteit’. Dit betekent dat een solidaire handeling in één richting wordt uitgevoerd. Dit motief voor solidair gedrag is gebaseerd op gevoelens van affectie, verantwoordelijkheid of verplichting tegenover een ander. Degene die hulp biedt verwacht hier niets voor terug. Dit komt overeen met altruïsme. Altruïstische uitwisseling van giften, diensten en andere materiële objecten is niet gebonden aan tijd, kwaliteit of hoeveelheid (Phan et al., 2009). De basisaanname hiervan is dat het geven van hulp niet wordt gedaan uit zelfinteresse, maar uit morele verplichting, sympathie of verbinding met de ander (de Beer & Koster, 2009). Volgens Jencks (1996) is de voornaamste bron voor altruïsme empathie of inlevingsvermogen. Individuen die inlevingsvermogen hebben kunnen zich identificeren met anderen buiten hun eigen belangen om. Deze individuen nemen de belangen van anderen op in hun waardesysteem, zodat deze belangen hun eigen belangen worden. Individuen handelen onzelfzuchtig, of altruïstisch, als het lange termijn welbevinden van anderen belangrijk is voor deze individuen, onafhankelijk van wat de effecten op hun eigen welbevinden zijn (Jencks, 1996). Tevens Batson (2011) ziet altruïsme puur als motief dat is gebaseerd op het ultieme doel om het welbevinden van een ander te vergroten. Deze definitie wordt in dit onderzoek gebruikt.

Wederkerigheid

Het tweede motief is tweezijdige solidariteit; de solidaire handeling wordt uitgevoerd in twee richtingen (De Beer & Koster, 2009). Hierbij geldt dat een individu dat solidair handelt, net zoveel voordeel uit deze handeling verwacht te halen bij anderen, als dat deze persoon zelf

bijdraagt. Het geven van hulp is bij dit motief gebaseerd op een verwachting van wederkerige afhankelijkheid: ik geef omdat ik verwacht dat jij mijn gunst binnenkort, of wanneer dat nodig is, zult beantwoorden met een tegenprestatie (Komter, 2004).

Dit motief voor solidair gedrag wordt gekenmerkt door het feit dat een individu voor de solidaire handeling niet weet of men net zoveel ontvangt als dat men geeft (de Beer & Koster, 2009). Verwachtingen voor wederkerigheid leiden tot sociale relaties. En dit motief zorgt tevens voor het stabiliseren van bestaande relaties, doordat deze in een zekere zin voorspelbaar worden (Van Oorschot & Komter, 1998). Een individu dat solidair handelt, realiseert daarom dat zijn lot deels afhankelijk is van de ontvanger en de ontvanger realiseert zich hetzelfde (Komter, 2003).

Individuele en sociale belangen worden bij dit motief verzoend: wederkerigheid is de combinatie van eigenbelang met de vereisten van het sociale leven. In veel situaties zal men enkel individuele belangen proberen te realiseren, maar bij dit motief komt er meer kijken dan strikt eigenbelang. Individuen voelen zich namelijk ook moreel verplicht aan hun medemens om iets terug te doen. Uit de beschrijving van Sahlins over wederkerigheid (zoals geciteerd in Komter & Vollebergh, 1997), blijkt dat de vorm van wederkerigheid afhankelijk is van de sociale relatie waarin dit motief zich voordoet. Ook verschillen, volgens Phan et al. (2009), normen van wederkerigheid in vorm en intensiteit over de tijd, voor verschillende sociale relaties en tussen culturen. Individuen verwachten bij de uitwisseling van hulp in hun sociale omgeving een gebalanceerd geven en nemen van elkaar.

Eigenbelang

Hoewel de Beer en Koster (2009) solidair gedrag enkel verklaren in termen van eenzijdige solidariteit (altruïsme) en tweezijdige solidariteit (wederkerigheid), kan er ook nog een derde verklaring voor solidair gedrag worden gegeven. Solidair gedrag kan namelijk ook voortkomen uit enkel eigenbelang (Komter, 2004). Individuen zijn zelfzuchtig als: (a) de subjectieve definitie van hun eigen welbevinden het welbevinden van anderen uitsluit, (b) hun gedrag toont dat ze zich niet bekommeren om het welbevinden van anderen, of (c) hun bekommerning om het welbevinden van anderen enkel een instrumentele reden heeft om zo hun eigen doelen te bereiken (Jencks, 1996). Eigenbelang is volgens Batson (2011) het tegenovergestelde van altruïsme en kan volgens hem worden gedefinieerd als motivatie met als ultieme doel de eigen welvaart te vergroten. In dit onderzoek zal aspect (c) van Jencks (1996) worden gebruikt om het motief eigenbelang voor solidair gedrag te definiëren.

Het uitgangspunt van Hechter (zoals geciteerd in Komter et al., 2004) is dat individuen in een situatie waarin ze moeten kiezen uit een aantal handelingsmogelijkheden, de mogelijkheid kiezen waarvan zij denken dat het hen maximaal nut op zal leveren. Persoonlijke kosten en baten zijn de hoofdmotieven bij eigenbelang en geven is gebaseerd op een soort marktmodel waarbij het eigen voordeel en nadeel de belangrijkste beslissende factoren zijn (Komter, 2004). Individuen met dit motief zijn rationeel, ze gedragen zich doelgericht, coherent en maximaliserend. Het individu zal in het keuzeprocess duidelijk de meeste aandacht richten op het alternatief dat zorgt voor de meeste winst voor zichzelf en zal keuzes maken die gericht zijn op dit alternatief en niet op de andere alternatieven (Eriksson, 2010). De voorkeur voor het alternatief waar het individu zich op richt, veroorzaakt de uiteindelijke keuze die het rationele individu maakt (Satz & Ferejohn, 1994). Het motief eigenbelang kan in dit onderzoek worden gedefinieerd als: hulp geven door een individu aan anderen, om zo het eigen welbevinden te vergroten. Individuen met dit motief kiezen ervoor een ander te helpen als dit voor hem of haar het beste alternatief is dat het meeste nut oplevert in de desbetreffende situatie. Uit onderzoek van Tonkens et al. (2008) blijkt bijvoorbeeld dat moderne vrijwilligers vrijwilligerswerk voor zichzelf doen: ze doen dit om iets te beleven, omdat ze iets willen leren of omdat het goed staat op hun cv.

Bij zowel de motieven wederkerigheid als eigenbelang spelen individuele belangen een rol. Het verschil tussen de mate van individuele belangen bij de motieven wederkerigheid en eigenbelang, is het gevoel van morele verplichting.

Om erachter te komen of de motieven altruïsme, wederkerigheid en eigenbelang inderdaad van invloed zijn op hulp geven door individuen aan hulpbehoevende individuen, wordt de volgende hypothese afgeleid.

Hypothese 1a: *De motieven altruïsme, wederkerigheid en eigenbelang zijn van invloed op het geven van hulp door individuen aan hulpbehoevende individuen.*

Het individualiseringsproces heeft het individu losgemaakt van hechte traditionele banden, waardoor collectieve belangen in toenemende mate ondergeschikt zijn geraakt aan individuele belangen (Entzinger & Boos, 2004). Hieruit kan worden afgeleid dat altruïstische motieven minder voorkomen dan motieven die (deels) gebaseerd zijn op individualistische belangen (wederkerigheid en eigenbelang). Volgens Phan et al. (2009) verwachten individuen bij de

uitwisseling van hulp in hun sociale omgeving een gebalanceerd geven en nemen van elkaar. Hieruit kan de volgende hypothese worden afgeleid.

Hypothese 1b: *Individueen geven voornamelijk hulp aan hulpbehoevende individuen in hun sociale omgeving vanuit het motief wederkerigheid.*

In de volgende paragrafen zal verder worden ingegaan op de factoren waar het motief voor hulp geven en de mate van hulp geven aan hulpbehoevende individuen tevens door worden bepaald.

2.2.2 Aan wie geven individuen hulp?

Sociaal kapitaal

Sociaal kapitaal kan worden gedefinieerd als “het vermogen van individuen om bepaalde middelen te mobiliseren uit een gemeenschap waar men deel van uitmaakt” (Portes, zoals geciteerd in Komter et al., 2004, p. 53). Om over sociaal kapitaal te beschikken, moet een individu verbonden zijn met anderen (Komter et al., 2004). Een individu moet zodoende verbonden zijn met anderen en in staat zijn hulpmiddelen, conditioneel, materieel of informatief, te mobiliseren in het netwerk waarvan het individu deel uitmaakt. Ook Lin en Erickson (2012) stellen dat sociaal kapitaal niet kan worden bezeten door een enkel individu, een individu kan sociaal kapitaal tevens niet eigen maken. Sociaal kapitaal is kapitaal dat is gevangen in sociale relaties en de productie hiervan is een proces waarbij meerwaarde wordt verkregen door investering in sociale relaties. Er moet geïnvesteerd worden in sociale relaties, zodat hulpmiddelen die ingebed zijn in deze sociale relaties het mechanisme worden waarmee individuen voordeel behalen. Er kan worden afgeleid dat sociaal kapitaal ten eerste bestaat uit sociale relaties en ten tweede uit hulpmiddelen (Lin & Erickson, 2012). Solidair gedrag kan worden gezien als het vermogen dat individuen hebben om te investeren in sociale (hulp)relaties (Komter et al., 2004). In dit onderzoek wordt daarom het geven van hulp aan hulpbehoevende individuen gehanteerd als investering in sociale relaties.

Kwaliteit sociale relaties

Sociaal kapitaal moet berusten op een sociale relatie (Lin & Erickson, 2012). Een sociale relatie moet persoonlijk, informeel en voortdurend zijn. Men kan gevoelens delen en gunsten, hulp en materiële hulpmiddelen uitwisselen. Wat volgens Thomése (1998) de kwaliteit van de

sociale relatie bepaalt is de contactfrequentie. Hoe vaker men contact heeft met elkaar, des te beter de kwaliteit van de sociale relatie. Het kenmerk dat tevens van belang is voor een goede kwaliteit van een sociale relatie is multifunctionaliteit (Mollenhorst et al., 2005). In een multifunctionele relatie ziet men elkaar op meerdere gebieden. Men ziet elkaar bijvoorbeeld niet alleen op straat, maar ook thuis. Deze relaties vervullen daarom meerdere functies. Wanneer een relatie een hoge kwaliteit heeft, is dit volgens Lin & Erickson (2012) de beste drager van sociaal kapitaal.

Volgens Komter et al. (2004) heeft solidair gedrag – gehanteerd als hulp geven in dit onderzoek - een selectief karakter. Individuen identificeren zich eerder met hun naasten, directe verwanten en familie, dan met anderen (Komter, 2003). Dit wordt door Salomon (zoals geciteerd in Komter, 2003) ‘filantropisch particularisme’ genoemd. “Dit is een inherente tendens van vrijwillige initiatieven om diegenen te bevoordelen met wie je jezelf het meest identificeert” (Komter, 2003, p. 142). De verwachting is daarom dat individuen met meer sociale relaties van een goede kwaliteit ook meer hulp zullen geven.

De kwaliteit en de context van de sociale relatie zijn van belang voor de voorspelling van het motief dat een individu heeft voor het geven aan anderen (Komter, 1996). Omdat bij het motief altruïsme het welbevinden van het hulpbehoevende individu enkel van belang is (Jencks, 1996; Batson, 2011), zal dit motief het meeste voorkomen bij individuen die sociale relaties van een goede kwaliteit hebben in hun omgeving. Het gaat hier om een moderatoreffect (Baron & Kenny, 1986); de relatie tussen motieven en hulp geven is afhankelijk van de kwaliteit van sociale relaties die het individu in zijn of haar sociale netwerk heeft. Hoe beter de kwaliteit van de sociale relaties in het sociale netwerk, hoe meer men hulp geeft uit altruïsme. Hieruit kunnen de volgende hypothesen worden afgeleid.

Hypothese 2a: *Hoe beter de kwaliteit van de sociale relaties in het sociale netwerk van een individu, des te meer hulp deze persoon geeft aan hulpbehoevende individuen.*

Hypothese 2b: *De kwaliteit van de sociale relaties in het sociale netwerk van een individu heeft een negatieve invloed op de relatie tussen motieven en hulp geven aan hulpbehoevende individuen.*

Beschikbare hulpmiddelen

Volgens Lin en Erickson (2012) moet er geïnvesteerd worden in sociale relaties, zodat hulpmiddelen die zijn ingebed in deze sociale relaties het mechanisme worden waarmee individuen voordeel behalen. Het verkrijgen van sociaal kapitaal is niet slechts gericht op het steunen of helpen van anderen, zoals het tonen van solidariteit (de Beer & Koster, 2009). Individen behouden namelijk een relatie omdat het wederzijds voordelig is. Men kan gebruik maken van de hulpmiddelen die beschikbaar zijn als gevolg van het investeren in sociale relaties. De verwachting hierbij is dat individuen met meer beschikbare hulpmiddelen een groter sociaal netwerk hebben met relaties van een goede kwaliteit, wat leidt tot hulp geven.

Als een individu sociale relaties heeft verkregen door investering, worden individuele belangen belangrijk. Er is hier sprake van een moderatoreffect. Het motief voor hulp geven is nu afhankelijk van de toegankelijkheid tot hulpmiddelen die een individu heeft. Hoe meer het motief is gebaseerd op individuele belangen en hoe meer beschikbare hulpmiddelen het individu heeft, hoe meer hulp deze persoon zal geven. Hieruit worden de volgende hypothesen afgeleid.

Hypothese 3a: *Hoe meer hulpmiddelen beschikbaar zijn voor een individu in het sociale netwerk, des te meer hulp deze persoon geeft aan hulpbehoevende individuen.*

Hypothese 3b: *De beschikbaarheid van hulpmiddelen in het sociale netwerk heeft een positieve invloed op de relatie tussen motieven en het geven van hulp aan hulpbehoevende individuen.*

Vertrouwen

Sociaal vertrouwen is volgens Newton (zoals geciteerd in Linders, 2009) een essentieel bestanddeel van sociaal kapitaal. Torche en Valenzuela (2011) duiden vertrouwen aan als het sociaal kapitaal dat is ingebed in relaties met vreemden. Vertrouwen is het hulpmiddel dat ervoor zorgt dat vreemden met elkaar overweg kunnen, zelfs zonder dat er een sterke sociale cohesie is en zonder dat de individuen een persoonlijke relatie moeten vormen. Vertrouwen kan worden gezien als strategie om overweg te kunnen met het risico dat in sociale relaties kan bestaan, namelijk het risico dat ontstaat door de vrijheid van anderen. Vertrouwen biedt dus een oplossing voor het probleem van de ‘vreemdheid’: het feit dat we omringt zijn door anderen die niet gerelateerd zijn aan ons en over wie we weinig informatie hebben. Vertrouwen kan zowel in relationele als in algemene termen worden beschreven (Lin, 2011).

Algemeen vertrouwen

Algemeen vertrouwen kan worden gedefinieerd als een geloof in het goedaardige karakter van de mens in het algemeen of als een soort van optimisme over de betrouwbaarheid van anderen. Dit impliceert dat men samenwerking met een ander riskeert, totdat die persoon bewezen is onbetrouwbaar te zijn. Men moet algemeen vertrouwen hebben in anderen, anders kan men geen sociale relaties aangaan en niet investeren in zijn of haar sociaal kapitaal. Het geven van hulp wordt in dit onderzoek gehanteerd als investeren in sociale relaties. Individuen die meer algemeen vertrouwen hebben, zullen daarom meer hulp geven.

De investering in sociale relaties leidt tot het hebben van meer beschikbare hulpmiddelen in het sociale netwerk. Individuen met meer algemeen vertrouwen zullen als gevolg van hulp geven meer sociaal kapitaal bezitten (kwaliteit sociale relaties en hulpmiddelen). Dit betekent dat er sprake is van een mediatoreffect (Baron & Kenny, 1986). De invloed van algemeen vertrouwen op hulp geven kan verklaard worden door de kwaliteit van sociale relaties en beschikbare hulpmiddelen die een individu bezit. Hieruit kunnen de volgende hypothesen worden afgeleid.

Hypothese 4a: *Hoe meer algemeen vertrouwen een individu heeft, des te meer hulp deze persoon geeft aan hulpbehoevende individuen.*

Hypothese 4b: *Hoe meer algemeen vertrouwen een individu heeft, des te meer hulp deze persoon geeft aan hulpbehoevende individuen, omdat de kwaliteit van de sociale relaties in het sociaal netwerk beter is.*

Hypothese 4c: *Hoe meer algemeen vertrouwen een individu heeft, des te meer hulp deze persoon geeft aan hulpbehoevende individuen, omdat hij of zij meer toegang heeft tot hulpmiddelen in het sociaal netwerk.*

Relationeel vertrouwen

Relationeel vertrouwen berust volgens Torche en Valenzuela (2011) op eigenbelang en rationele calculatie. Wat relationeel vertrouwen onderscheidt van andere situaties waar rationele calculatie bij komt kijken, is dat het is ingebed in een ethiek van persoonlijke verantwoordelijkheid. Er moet vertrouwen zijn tussen individuen dat de ander zijn verplichting zal nakomen en ze elkaar zullen helpen indien nodig (de Beer & Koster, 2009). Relationeel vertrouwen is een functie van een sociale relatie: persoon A vertrouwt persoon B

met betrekking tot X in situatie S. Dit is het soort vertrouwen dat bestaat tussen individuen in specifieke typen sociale relaties. Hieruit kan ten eerste worden afgeleid dat individuen die relationeel vertrouwen hebben in individuen in hun sociale omgeving meer hulp zullen geven dan individuen die dit niet hebben.

Ten tweede wordt er een moderatoreffect verwacht; de relatie tussen het motief en hulp geven wordt beïnvloed door de mate van relationeel vertrouwen. Het motief voor het geven van hulp is bij individuen met relationeel vertrouwen namelijk gebaseerd op individuele belangen (eigenbelang en rationele calculatie). Echter, hoe sterk is dit effect van motieven gebaseerd op individuele belangen, oftewel in hoeverre speelt de persoonlijke verantwoordelijkheid van het nakomen van verplichtingen in relaties tussen individuen? Hieruit worden de volgende hypothesen afgeleid.

Hypothese 5a: *Hoe meer relationeel vertrouwen een individu heeft in één of meerdere individuen in de sociale omgeving, des te meer hulp deze persoon geeft aan hulpbehoevende individuen.*

Hypothese 5b: *De mate van relationeel vertrouwen van een individu in één of meerdere individuen in de sociale omgeving heeft een negatieve invloed op de relatie tussen motieven en hulp geven aan hulpbehoevende individuen.*

2.2.3 Wanneer geven individuen hulp?

Beschikbare tijd

Volgens de onderzoeken van Linders (2009) en Poldermans (2008) naar de uitwisseling van hulp in buurten, blijkt dat er grenzen zijn ten opzichte van het geven van hulp aan burens. Een belangrijke factor die het geven van hulp kan beïnvloeden is beschikbare tijd (Linders, 2009; Poldermans, 2008). Het blijkt dat vooral de werkende groep tussen de twintig en vijftig jaar te maken heeft met een opeenstapeling van verplichtingen, door het combineren van werk en kinderen (Linders, 2009). Fulltime werkende individuen geven minder vaak hulp dan parttime- of niet werkende individuen. De Boer (2007) geeft tevens aan dat de combinatie van betaald werk en kinderen veel van het beschikbare tijdsbudget van ouders in beslag nemen. Zeker als het om jonge kinderen gaat; vooral kinderen tot twaalf jaar vragen veel tijd van de ouders. Hierdoor zou het verlenen van informele zorg aan mensen buiten het huishouden moeizaam worden.

Tevens heeft de aanwezigheid van een partner invloed op het tijdsbudget van een potentiële zorgverlener. De partner kan een extra hulpbron zijn, waardoor taken verdeeld kunnen worden. Ook volgens Henz (2006) kan de partner van een potentiële zorgverlener de tijdsdruk verlichten door taken rondom het huishouden en de zorg voor kinderen op zich te nemen. Volgens Henz (2006) kunnen ook oudere kinderen taken in het huishouden overnemen van de ouders.

Dit betekent dat zowel het aantal uren werk of opleiding als het aantal uren dat aan het huishouden moet worden besteed invloed heeft op het geven van hulp door individuen aan hulpbehoevende individuen. Tevens wordt er één hypothese gevormd over de invloed van beide factoren op de beschikbare tijd voor hulp geven: het aantal uren werk en/of opleiding en het type huishouden. De volgende hypothesen kunnen hieruit worden afgeleid.

Hypothese 6a: *Hoe meer tijd een individu heeft te besteden aan het huishouden, des te minder hulp deze persoon geeft aan hulpbehoevende individuen.*

Hypothese 6b: *Hoe meer uren een individu per week werkt of studeert, des te minder hulp deze persoon geeft aan hulpbehoevende individuen.*

Hypothese 6c: *Hoe meer tijd een individu heeft te besteden aan het huishouden en hoe meer uren men per week werkt of studeert, des te minder hulp deze persoon geeft aan hulpbehoevende individuen.*

Kenmerken van de hulp

Uit onderzoek van Jager-Vreugdenhil (2012) blijkt dat er verschillen bestaan tussen vormen van aandacht, hulp en zorg tussen buurtbewoners. Buurtbewoners vinden contact in de publieke ruimte belangrijk voor het handhaven van een goede basis van publieke familiariteit, maar ze houden de meeste medebuurtbewoners liever buiten hun private ruimte. Het is voor burens vanzelfsprekend om voor elkaar de planten water te geven of vuilnis buiten te zetten wanneer ze dat zelf niet kunnen. Dit soort hulp bieden burens regelmatig aan elkaar. Het gaat hier om hulp die niet sociaal van aard is – de burens komen elkaar zelfs niet tegen –, maar geheel praktisch van aard. Bij sociale vormen van hulp moet de hulpbieder in de private ruimte van de hulpvrager treden. Hierdoor worden deze vormen van hulp minder vaak gegeven. Volgens Linders (2009) verlenen burens vooral kleine diensten aan elkaar zoals het uitlenen van huishoudelijke spullen of het voor korte tijd opvangen van de kinderen. Men

vraagt buren minder snel voor het doen van boodschappen, het bespreken van relatieproblemen, advies bij grote veranderingen in het leven of voor hulp bij het invullen van een formulier (Völker, zoals geciteerd in Linders, 2009). Als de hulpvraag wat intiemer of 'zwaarder' wordt komen buren minder in aanmerking. De verwachting is dat ook de wat intiemere of 'zwaardere' hulp minder vaak wordt gegeven door buren. Hieruit kan worden afgeleid dat praktische hulp vaker wordt gegeven door individuen in hun sociale omgeving dan emotionele hulp. Ook zit er een verschil in de zwaarte van de hulp, kleine diensten worden sneller uitgewisseld dan wat zwaardere diensten. Deze worden als subtypen hulp aangeduid. Hieruit worden de volgende hypothesen afgeleid.

Hypothese 7a: *Praktische hulp wordt vaker gegeven door individuen aan hulpbehoevende individuen dan emotionele hulp.*

Hypothese 7b: *De mate van hulp geven door individuen aan hulpbehoevende individuen is afhankelijk van het subtype hulp voor zowel praktische hulp als emotionele hulp.*

Persoonskenmerken

Kenmerken van bewoners die het sterkst gericht zijn op hun eigen buurt zijn: een laag opleidingsniveau en een hoge leeftijd (Linders, 2009). Tevens blijkt uit onderzoek van Oudijk et al. (2011) dat in Nederland ongeveer tweederde van de informele zorgverleners vijftig jaar of ouder is. Daarnaast heeft vooral de werkende groep tussen de twintig en vijftig jaar te maken met een opeenstapeling van verplichtingen, door het combineren van werk en kinderen (Linders, 2009). Uit deze bevindingen kunnen de volgende hypothesen worden afgeleid.

Hypothese 8a: *Hoe hoger het opleidingsniveau van een individu, des te minder hulp deze persoon geeft aan hulpbehoevende individuen.*

Hypothese 8b: *Hoe hoger de leeftijd van een individu, des te meer hulp deze persoon geeft aan hulpbehoevende individuen.*

2.3 Vraagstelling

Er kunnen drie motieven worden onderscheiden voor het geven van hulp aan hulpbehoevende individuen: altruïsme, wederkerigheid en eigenbelang (Phan et al., 2009; Jencks, 1996; Batson, 2011; Komter, 2004; Van Oorschot & Komter, 1998; Komter, 2003; Sahlins, zoals geciteerd in Komter & Vollebergh, 1997; Hechter, zoals geciteerd in Komter et al., 2004; Eriksson, 2010; Satz & Ferejohn, 1994; Tonkens et al., 2008).

Voor het onderscheid tussen deze motieven is het belangrijk dat duidelijk is welk doel ten grondslag ligt aan het motief dat een individu heeft (Batson, 2011). Bij alle drie de motieven worden individuen geleid om het welbevinden van een individu te vergroten. Hierbij is het belangrijk te achterhalen wiens welbevinden het individu wil vergroten. Is dit het welbevinden van de ander (ontvanger van de hulp), van het individu zelf en de ander of is dit enkel het welbevinden van het individu zelf (gever van de hulp)? Het gaat bij deze motieven om een steeds grotere mate van individuele belangen. Dit betekent dat het motief altruïsme helemaal niet door individuele belangen wordt bepaald. Bij het motief wederkerigheid spelen matige individuele belangen: wederkerigheid is de combinatie van eigenbelang met de vereisten van het sociale leven (Komter, 2003). Bij het motief eigenbelang bepalen enkel individuele belangen de mate van het geven van hulp aan een ander.

Wat belangrijk is, is dat deze drie motieven geen persoonlijkheidskenmerken zijn, maar verschillen per situatie (Batson, 2011; Phan et al., 2009; Sahlins, zoals geciteerd in Komter & Vollebergh, 1997). Deze motieven kunnen ten eerste verschillend zijn voor kenmerken van de hulp: het type hulp en het subtype hulp (Jager-Vreugdenhil, 2012). Praktische hulp wordt vaker gegeven door dan emotionele hulp. Binnen deze typen hulp verschilt dit van het subtype hulp in de desbetreffende situatie. Er zit bijvoorbeeld een verschil in het uitlenen van huishoudelijke klusjes en boodschappen doen (Linders, 2009).

Het tweede kenmerk van hulp geven is dat dit niet alleen per situatie voor hetzelfde individu verschilt, maar ook tussen individuen. Er zijn namelijk bepaalde factoren die de mate van hulp geven beïnvloeden. Ten eerste is dit de mate van sociaal kapitaal waarover een individu beschikt. Ten tweede is dit de mate van relationeel en algemeen vertrouwen dat een individu heeft in anderen. Ten derde zijn dit de persoonskenmerken leeftijd en opleidingsniveau. Ten slotte is dit het hebben van beschikbare tijd, die wordt bepaald door het type huishouden en aantal uren dat men per week werkt of studeert.

Door middel van de onderzoeksvraag zullen deze factoren die invloed hebben op de mate van het geven van informele hulp door individuen aan hulpbehoevende individuen, worden onderzocht.

De onderzoeksvraag luidt:

In welke mate zijn de motieven altruïsme, wederkerigheid en eigenbelang bepalend bij het geven van informele hulp, en in welke mate zijn de kenmerken van de hulp, sociaal kapitaal, vertrouwen, persoonskenmerken en tijd verklarende factoren voor de mate van het geven van informele hulp?

2.4 Conceptueel model

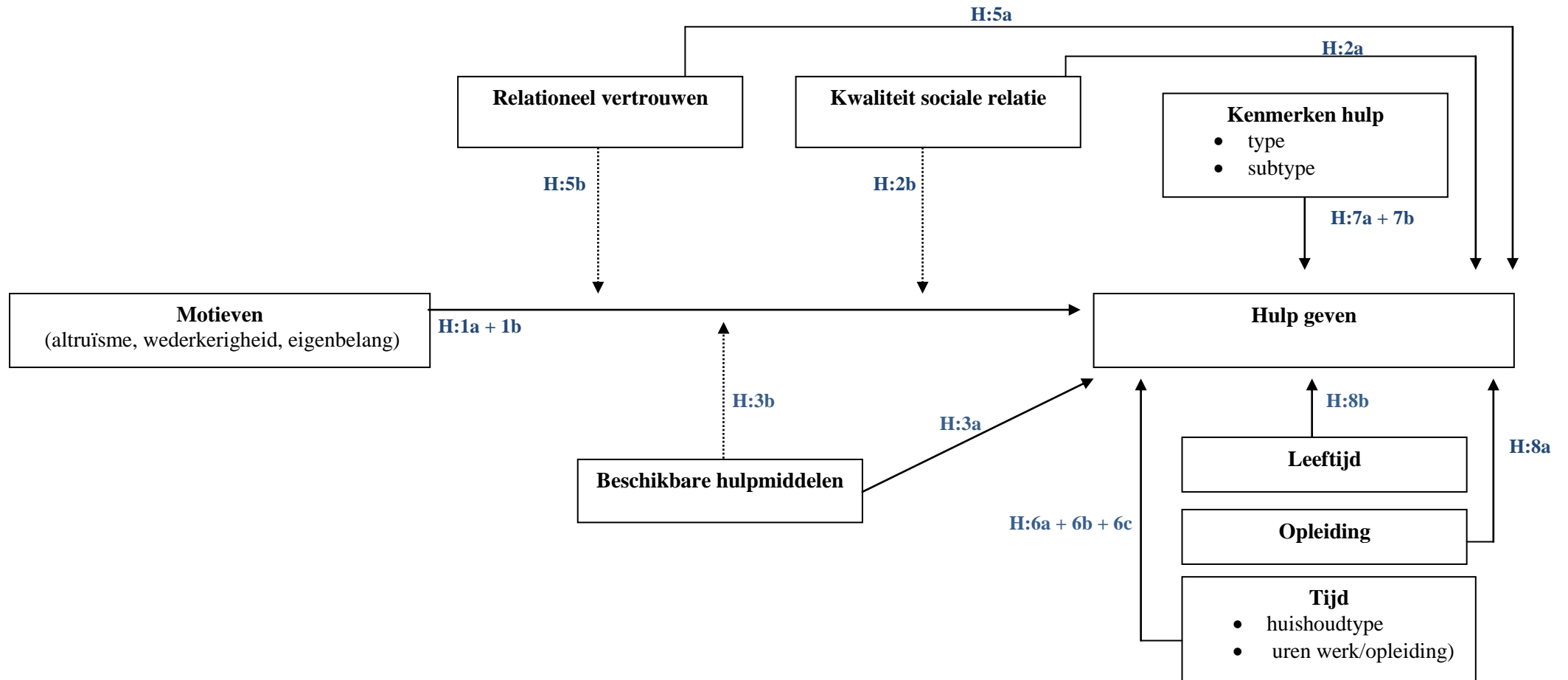
Op pagina 24 staat figuur 1a weergegeven. Dit is het conceptueel model voor alle hypothesen die uit de theoretische verkenning zijn afgeleid, behalve hypothese 4a, 4b en 4c. In hypothese 4a, 4b en 4c wordt een mediatoreffect verwacht (Baron & Kenny, 1986). Dit wil zeggen dat de mediatorvariable (*'kwaliteit sociale relaties'* en *'beschikbare hulpmiddelen'*) de relatie tussen de onafhankelijke variabele (*'motieven'*) en de afhankelijke variabele (*'hulp geven'*) deels kan verklaren. Hier is daarom een apart conceptueel model (figuur 1b, pagina 25) voor weergegeven.

In figuur 1a wordt ten eerste onderzocht in hoeverre de variabele *'motieven'* van invloed is op *'hulp geven'* en welk motief het meest bepalend is voor het geven van hulp. Tevens zullen de zogenoemde hoofdeffecten van de variabelen: *'kwaliteit sociale relaties'*, *'beschikbare hulpmiddelen'*, *'relationeel vertrouwen'*, *'kenmerken van de hulp'* (*'type hulp'* en *'subtype hulp'*), *'tijd'* (*'huishoudtype'* en *'uren werk/opleiding'*), *'leeftijd'* en *'opleiding'* - exclusief *'algemeen vertrouwen'* - op de afhankelijke variabele *'hulp geven'* getoetst worden.

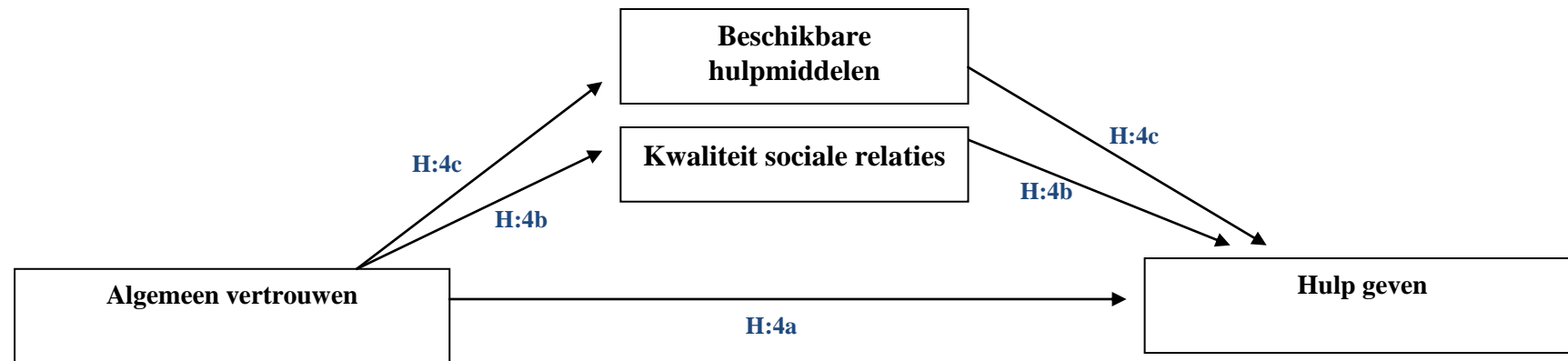
Ten tweede zal getoetst worden in hoeverre de variabelen *'kwaliteit sociale relaties'*, *'beschikbare hulpmiddelen'* (*sociaal kapitaal*) en *'relationeel vertrouwen'* van invloed zijn op de relatie tussen *'motieven'* en *'hulp geven'*. De variabelen zijn dan zogenoemde moderatorvariabelen (Baron & Kenny, 1986). Dit wil zeggen dat het effect van de onafhankelijke variabele (*'motieven'*) op de afhankelijke variabele (*'hulp geven'*) varieert naarmate de waarde van de moderatorvariabele. In hoofdstuk 4 zal verder worden ingegaan op de moderator- en mediatoreffecten.

Figuur 1a: Conceptueel model

(exclusief hypothesen 4a, 4b en 4c)

Figuur 1b: Conceptueel model hypothesen 4a, 4b en 4c

3 Onderzoeksopzet

In dit hoofdstuk wordt ten eerste besproken welke onderzoeksmethode wordt gebruikt om de onderzoeksvraag te beantwoorden. Vervolgens wordt aandacht besteed aan de casus van dit onderzoek (onderzoekspopulatie) en de dataverzameling. Daarna volgt de operationalisering van de belangrijkste concepten die de hypothesen toetsbaar maken. Ten slotte volgt de analytische strategie als voorbereiding op het resultatenhoofdstuk.

3.1 Onderzoeksmethode

Om antwoord te geven op de onderzoeksvraag wordt gebruik gemaakt van een kwantitatieve onderzoeksmethode. Uit de theorie is allereerst duidelijk geworden welke motieven er zijn voor het geven van hulp. Daarnaast zijn de andere variabelen die invloed hebben op de mate van het geven van hulp reeds bekend uit de literatuur. Dit zijn *'kenmerken van de hulp'* (*'type hulp'* en *'subtype hulp'*), *'kwaliteit sociale relaties'*, *'beschikbare hulpmiddelen'*, *'relationeel vertrouwen'*, *'algemeen vertrouwen'*, *'leeftijd'*, *'opleiding'* en *'tijd'* (*'huishoudtype'* en *'uren werk/opleiding'*). Dit betekent dat deze gegevens geen exploratieve onderzoeksmethode behoeven.

3.2 Onderzoekspopulatie

De Wmo zet sterk in op samenhang op buurtniveau, waardoor informele zorg en ondersteuning beter tot stand komen (Veldheer et al., 2012). De casus waarop dit onderzoek zich richt is daarom de buurt. Het gaat hierbij om twee buurten: het Europakwartier en het Oranjekwartier in IJsselstein. Deze twee buurten zijn als onderzoekscasus gekozen omdat in deze twee buurten sinds januari 2012 het concept Buren-Hulp IJsselstein bestaat (“[Buren-Hulp],” n.d.). Indien buurtbewoners uit het Europa- of Oranjekwartier hulp nodig hebben met dagelijkse klussen, omdat ze ziek zijn of even niet mobiel, dan kunnen ze bellen naar Buren-Hulp IJsselstein. Eén van de aangestelde vrijwilligers uit de buurt gaat dan de desbetreffende persoon helpen. Omdat Buren-Hulp IJsselstein relatief nieuw is in deze buurten, is het van belang onderzoek te doen naar de huidige uitwisseling van hulp tussen buurtbewoners in deze twee buurten in IJsselstein. Aan de hand van de resultaten kan Buren-Hulp IJsselstein inspelen op de wensen en behoeftes van de bewoners van het Europa- en Oranjekwartier omtrent Buren-Hulp IJsselstein. Deze gegevens zijn tevens belangrijk voor het onderzoek van MOVISIE naar buurthulp, waarvan het Europa- en Oranjekwartier in IJsselstein onderdeel zijn.

De onderzoekspopulatie bestaat uit alle 1105 woningen in het Europa- en Oranjekwartier in IJsselstein ([“CBS in uw buurt”], 2013). IJsselstein ligt in de gemeente Utrecht. In bijlage II (pagina 65) wordt de ligging van het Europa- en Oranjekwartier op een afbeelding weergegeven. De twee buurten zijn na de Tweede Wereldoorlog gebouwd, met nadruk op de jaren 70 van de 20ste eeuw (MOVISIE, n.d.). De buurten zijn nog steeds in ontwikkeling. Enkele jaren geleden is er namelijk een moskee gebouwd en zijn in de buurt van de moskee nieuwe appartementencomplexen gebouwd. Het Oranjekwartier heeft 880 inwoners en het Europakwartier heeft 1.530 inwoners ([“CBS in uw buurt”], 2013). In totaal zijn dit 2.410 inwoners. De gegevens over de verdeling van geslacht en leeftijd worden in het volgende hoofdstuk (4.1) besproken.

3.3 Dataverzameling

De gegevens die nodig zijn voor het onderzoek, zijn verzameld door middel van enquêtes (bijlage I, pagina 60). Hierin zijn gevalideerde vragen opgenomen (zie paragraaf 3.4).

De enquête is tot stand gekomen in samenwerking met een medestudente, die de vraagkant van informele hulp onderzoekt. De enquêtes hebben we binnen twee dagen samen verspreid onder alle 1105 woningen in het Europakwartier en het Oranjekwartier in IJsselstein. Hierna zijn we vier dagen in de buurten aanwezig geweest om de enquêtes op te halen. We hebben door middel van adressenlijsten bijgehouden bij welke woningen we reeds waren geweest, welke bewoners de enquête bij ons hadden ingeleverd, welke bewoners niet thuis waren en welke bewoners de enquête niet wilden invullen. Indien we de enquête nog niet hadden ontvangen door redenen als afwezigheid of nog niet ingevuld, zijn we opnieuw langsgegaan bij de desbetreffende bewoners. Nadat we vier dagen in de buurten aanwezig zijn geweest om de enquêtes op te halen hadden de buurtbewoners nog drie dagen de tijd om de door hen ingevulde enquête alsnog in te leveren bij één van de zes aangestelde vrijwilligers van Buren-Hulp. Drie van deze vrijwilligers zijn woonachtig in het Europakwartier, en de andere drie vrijwilligers in het Oranjekwartier. Deze enquêtes hebben we persoonlijk bij de vrijwilligers opgehaald.

3.4 Operationalisering

Hulp geven

Er wordt een onderscheid gemaakt tussen twee typen hulp: praktische en emotionele hulp. Deze kunnen worden onderverdeeld in subtypen hulp. Praktische hulp bestaat uit:

ingrediënten voor het eten uitlenen, klein huishoudelijk werk als het vuilnis buiten zetten en boodschappen doen, kleine klusjes, de post of planten verzorgen als de buren op vakantie zijn, even een lift met de auto en oppassen op de kinderen (Jager-Vreugdenhil, 2012; Poldermans, 2008; Verwijs et al., 2010; “[Buren-Hulp],” n.d.). Emotionele hulp bestaat uit: een oogje in het zeil houden, gezelschap bieden, wandelen, praten over persoonlijke problemen en advies geven (Jager-Vreugdenhil, 2012; Poldermans, 2008; Verwijs et al., 2010; “[Buren-Hulp],” n.d.).

In de enquête wordt gevraagd wanneer de respondenten hulp willen geven, in de vorm van 11 stellingen, waarin wordt afgewisseld in subtype hulp. De eerste zes items meten praktische hulp en de laatste 5 stellingen meten emotionele hulp. Dit wordt gevraagd in de vorm van stellingen, bijvoorbeeld: “Als een buurtgenoot op vakantie is, dan verzorg ik de post en de planten bij hem of haar thuis”. De respondenten kunnen hierbij kiezen uit vier antwoordcategorieën lopend van ‘helemaal mee oneens’ tot ‘helemaal mee eens’. Waarbij ‘helemaal mee oneens’ betekent dat men helemaal geen hulp wil geven, en ‘helemaal mee eens’ dat men helemaal bereid is hulp te geven. De stellingen en antwoordcategorieën zijn gebaseerd op de Contactladder (Verwijs et al., 2010). De stellingen en antwoordcategorieën zijn te vinden in bijlage I: ‘hulp geven in uw buurt’.

Individuen en hulpbehoevende individuen

Individuen zijn in dit onderzoek de bewoners van het Oranjekwartier en het Europakwartier in IJsselstein. In de enquête wordt gevraagd in welke buurt de respondenten woonachtig zijn. Hulpbehoevende individuen zijn hulpbehoevende medebuurtbewoners van het Oranjekwartier en Europakwartier die ziek zijn, tijdelijk niet mobiel of in een andere situatie verkeren waardoor ze acute hulp nodig hebben in de vorm van informele hulp die gegeven wordt door hun medebuurtbewoners (“[Buren-Hulp],” n.d.).

Motieven

Een motief is een doelgerichte psychologische kracht die afhankelijk is van een bepaalde situatie (Batson, 2011). Bij iedere stelling met betrekking tot het geven van hulp wordt gemeten welk motief van toepassing is. Dit wordt gemeten door na de stelling te vragen of men vindt dat er een beloning tegenover de betreffende dienst moet staan, zoals boodschappen doen of gereedschap uitlenen (Poldermans, 2008). Men kan deze vraag beantwoorden met ‘nee’, dit meet het motief altruïsme. Men kan antwoorden met ‘ja, een wederdienst’, dit antwoord meet het motief wederkerigheid. Ten slotte kan men antwoorden

met ‘ja, zoals een kleinigheidje of geld’, wat het motief eigenbelang meet. Belangrijk is dat dit motief enkel gemeten kan worden indien men de stelling die hieraan vooraf is gegaan - met betrekking tot het geven van hulp - met ‘helemaal mee eens’ of ‘mee eens’ heeft beantwoord.

Sociaal kapitaal

Sociaal kapitaal bestaat volgens Lin & Erickson (2012) ten eerste uit sociale relaties, ten tweede uit hulpmiddelen. Flap (zoals geciteerd in Lin & Erickson, 2012) identificeert drie elementen van sociaal kapitaal: (a) het aantal individuen dat bereid is om te helpen, (b) in hoeverre de ander bereid is om te helpen (de sterkte van de relatie) en (c) de toegankelijkheid van de hulpmiddelen die de ander biedt.

Allereerst wordt aspect (b) gemeten aan de hand van vier vragen die de kwaliteit van sociale relaties meten door middel van de aspecten multifunctionaliteit, persoonlijkheid, informaliteit en frequentie (Mollenhorst et al., 2005; Lin & Erickson, 2012; Thomése, 1998). In de vragen wordt de mate van multifunctionaliteit, persoonlijkheid en informaliteit opgebouwd. Dit wordt gedaan door eerst te vragen hoe vaak de respondent buurtgenoten groet als hij of zij deze tegenkomt. Als laatste wordt gevraagd hoe vaak de respondent leuke dingen doet samen met één of meerdere buurtgenoten. De vragen zijn afgeleid van het Woononderzoek van het CBS (2009) en de Contactladder (Verwijs, 2010). De frequentie wordt gemeten door middel van de antwoordcategorieën die lopen van ‘nooit’ tot ‘een aantal keer per week of vaker’. De verschillende activiteiten en antwoordcategorieën zijn gebaseerd op het Woononderzoek van het CBS (2009). Aspect (c) wordt gemeten door de vraag ‘Kunt u buurtgenoten om hulp vragen als u deze nodig heeft?’. Deze vraag meet in hoeverre de hulpmiddelen die aanwezig zijn in het sociale buurtnetwerk van de respondent toegankelijk zijn voor de respondent ([“Ik buurt mee!”], 2013). Ten slotte wordt aspect (a) gemeten met de vraag aan hoeveel buurtgenoten de respondent hulp kan vragen indien nodig. Hiermee wordt gemeten hoeveel individuen uit het buurtnetwerk van de respondent volgens deze persoon bereid zijn hem of haar te helpen indien nodig.

Vertrouwen

Vertrouwen kan zowel in relationele als in algemene termen worden beschreven (Lin, 2011). Relationeel vertrouwen zal worden gemeten met de vraag of één of meerdere medebuurtbewoners van de desbetreffende respondent een sleutel hebben van zijn of haar

woning (CBS 2009; Poldermans, 2008; Linders, 2009). Hieruit wordt duidelijk of de respondent buurtgenoten heeft die hij of zij vertrouwd.

Algemeen vertrouwen zal worden gemeten volgens de drie (dichotome) indicatoren van Putnam (zoals geciteerd in Lin, 2011). Dit is ten eerste: ‘Zou u zeggen dat mensen meestal proberen behulpzaam te zijn of denken ze meestal alleen aan zichzelf?’ (*behulpzaam*). Ten tweede: ‘Denkt u dat de meeste mensen proberen misbruik van u te maken als ze de kans daartoe kregen, of zouden ze eerlijk zijn?’ (*eerlijk*). Ten slotte: ‘Zou u zeggen dat de meeste mensen over het algemeen betrouwbaar zijn of kunt u niet voorzichtig genoeg zijn in het omgaan met anderen?’ (*vertrouwen*). Hoewel slechts één van de variabelen het woord *vertrouwen* meet, meten alle variabelen vertrouwen of integriteit van anderen. Elke vraag informeert over gevoelens van morele verplichting, die essentieel zijn voor vertrouwen.

Persoonskenmerken

Hiermee worden opleidingsniveau en leeftijd bedoeld. In de enquête wordt gevraagd naar de hoogst voltooide opleiding van de respondent. De categorieën waaruit de buurtbewoner kan kiezen zijn afkomstig van de ‘International Standard Classification of Education’ ([“Indeling opleidingsniveau”], n.d.). De leeftijdscategorieën zijn deels gebaseerd op de enquête voor Woononderzoek van het CBS (2009).

Tijd

De hoeveelheid beschikbare tijd die een respondent heeft om hulp te geven aan hulpbehoevende individuen wordt gemeten door middel van het gemiddeld aantal uren dat men per week werkt of studeert (Linders, 2009) en de samenstelling van het huishouden (Den Herder, 2009). Om de beschikbare tijd te meten wordt gemeten hoeveel uur per week de buurtbewoner gemiddeld werkt en/of studeert ([“Arbeidsduur”], 2013) en hoeveel tijd deze persoon aan het huishouden kwijt is. De tijd die men aan het huishouden heeft te besteden wordt gemeten aan de hand van het gegeven of de buurtbewoner een partner heeft die als extra hulpbron kan dienen bij huishoudelijke taken, en/of thuiswonende kinderen heeft (jonger of ouder dan 12 jaar) (Henz, 2006; De Boer, 2007).

3.5 Analytische strategie

De analytische strategie is als volgt. Ten eerste worden de variabelen gevormd die nodig zijn voor het toetsen van de hypothesen. De variabelen ‘*hulp geven*’, ‘*motieven*’, ‘*kenmerken van de hulp*’, ‘*algemeen vertrouwen*’ en ‘*kwaliteit sociale relaties*’ zullen worden gevormd door

middel van factoranalyse en/of likertanalyse, omdat deze variabelen bestaan uit meerdere items. De variabele die naast *'kwaliteit sociale relaties'* ook tot sociaal kapitaal behoort, namelijk *'beschikbare hulpmiddelen'*, wordt enkel gemeten met de vraag 'zo ja, bij hoeveel buurtgenoten kan dit?'. De hieraan voorafgaande vraag 'kunt u buurtgenoten om hulp vragen als u deze nodig heeft?' wordt niet in de analyse meegenomen, omdat de respondenten die hier 'nee' op hebben geantwoord, een missende waarde hebben op de vervolgvraag. Hieruit wordt duidelijk welke respondenten wel een sociaal netwerk in de buurt hebben waaruit ze toegang krijgen tot hulpmiddelen en welke respondenten dit niet hebben (missende waarde). Daarom wordt enkel het item dat de *'grootte van het netwerk'* meet meegenomen in de analyse om de beschikbaarheid van hulpmiddelen in het buurtnetwerk van een respondent te meten. De variabele *'tijd'* wordt berekend door het aantal uren dat men werkt/studeert en het type huishouden met elkaar te interacteren (Henz, 2006).

Ten tweede zullen de hypothesen worden getoetst. Om de hypothesen uit figuur 1a (pagina 24) te toetsen wordt lineaire multiële regressieanalyse gebruikt. De hoofdeffecten op *'hulp geven'* worden in één model getoetst. De moderatoreffecten op *'hulp geven'* worden toegevoegd aan de hoofdeffecten in de regressieanalyse in een tweede model. Zo wordt duidelijk of de moderatoreffecten voor verandering in de hoofdeffecten op *'hulp geven'* zorgen. Hypothese 4a, 4b en 4c (figuur 1b) worden tevens getoetst door middel van lineaire multiële regressieanalyse, maar aan de hand van stappen. Dit wordt padanalyse genoemd (Baron & Kenny, 1986). Omdat de variabele *'motieven'* als intervalvariabele wordt beschouwd, is het niet mogelijk een onderscheid te maken tussen de effecten van de motieven altruïsme, wederkerigheid en eigenbelang in het regressiemodel. Daarom wordt hypothese 1b getoetst door middel van een kruistabel. De analyses worden uitgevoerd met het programma SPSS versie 19.

4 Resultaten

In dit hoofdstuk worden in de eerste paragraaf de gegevens met betrekking tot het invullen van de enquêtes en de respons behandeld, hierna wordt de representativiteit van de resultaten getoetst. In de tweede paragraaf worden de beschrijvende statistieken weergegeven. Ten slotte worden de hypothesen getoetst door middel van kruistabellen, frequentietabellen en lineaire multiële regressieanalyse.

4.1 Steekproeftrekking, non-respons en representativiteit

Steekproeftrekking

De enquêtes zijn door een willekeurig persoon van 16 jaar en ouder uit het huishouden ingevuld. Er zijn in totaal 233 enquêtes ingevuld: 110 enquêtes in het Oranjekwartier en 117 in het Europakwartier. Zes respondenten hebben niet ingevuld in welke wijk zij wonen, deze hebben daarom een missende waarde op dit item. Op het “SurveyMonkey blog” (2011) - aanbevolen door de Methoden & Techniek-afdeling van de Faculteit Algemene Sociale Wetenschappen - staat weergegeven hoe groot het foutmarge moet zijn dat in de analyses moet worden gebruikt. Deze wordt berekend aan de hand van de onderzoekspopulatie en de respons. De foutmarge, of betrouwbaarheidsinterval, dat in dit onderzoek wordt gebruikt is volgens de berekeningen 10%. Deze betrouwbaarheidsinterval staat voor de waarschijnlijkheid dat de steekproef relevant is voor de verkregen resultaten. Dit betekent dat als er meerdere willekeurige andere steekproeven uit dezelfde populatie genomen zouden worden, in 90% van de gevallen dezelfde resultaten zouden voorkomen. Dat wil zeggen dat de waarden van de chikwadrattoets en de regressie-effecten met een significantieniveau kleiner dan 0,10 als significant worden beschouwd.

De meeste onderzoeken die data verzamelen aan de hand van schriftelijke enquêtes krijgen te maken met ‘common method bias’ (Taylor, 2013). Het feit dat alle data zijn verzameld van eenzelfde bron kan leiden tot respons bias. In deze studie is er kans op sociale wenselijkheid, omdat de vragen gaan over de buurt waarin de respondenten zelf woonachtig zijn. De voorzitter van de bewonersgroep Europa-Oranjekwartier heeft aangegeven dat bewoners vaak invulden dat ze hulp willen geven aan hun buurtgenoten, omdat ze niet asociaal wilden overkomen. De kans op sociale wenselijkheid kan tevens bestaan bij het vragen naar het motief voor hulp geven: respondenten zullen sneller antwoorden dat ze niets voor de gegeven hulp terug willen.

Non-respons

Van de 1105 verspreide enquêtes zijn er 233 ingevuld door de bewoners uit het Europa- en Oranjekwartier. Dit is een respons van 21,1%. Omdat de enquêtes zijn opgehaald door onszelf hebben we een beeld gekregen van de redenen voor non-respons. De voornaamste reden voor het niet invullen van de enquête was dat de bewoners ons vertelden de enquête niet te hebben ontvangen. Dit werd vooral genoemd door de bewoners in flats, waarbij geen direct contact was, maar via de intercom. Ten tweede werd genoemd dat de bewoners het nut van het invullen van de enquête niet inzagen. Hierbij kwamen redenen naar voren als: “ik heb goede burens” en “we helpen elkaar hier in de straat al”. Hierbij was het idee dat de enquête daarom niet ingevuld hoefde te worden. De derde reden was taalgebrek: bewoners van niet-westerse afkomst spraken de taal niet of gebrekkig, waardoor ze niet wisten waar de enquête voor diende en daarom de enquête niet konden invullen. Ten slotte waren er bewoners die als reden gaven niet geïnteresseerd te zijn in het invullen van de enquête. Het is tevens voorgekomen dat er na twee keer aanbellen niet is opgedaan. Van deze bewoners is niet duidelijk of ze de enquête wel hebben ingevuld, of wat hun eventuele reden was voor het niet invullen.

Representativiteit

Om te toetsen of de onderzoekspopulatie representatief is naar leeftijd en geslacht, zijn er ten eerste vergelijkingen gemaakt met de verdeling van geslacht en leeftijd voor het Europa- en Oranjekwartier samen. Ten tweede zijn chikwadraattoetsen uitgevoerd op deze variabelen.

Vergelijking van verdelingen geslacht en leeftijd tussen de steekproef en onderzoekspopulatie

Uit tabel 1 (pagina 34) blijkt dat de verdeling van mannen en vrouwen die woonachtig zijn in het Europa- en Oranjekwartier in vergelijking met de verdeling van mannen en vrouwen die de enquête hebben ingevuld niet overeenkomt. Uit tabel 2 (pagina 34) blijkt de verdeling van leeftijd van de respondenten die de enquête hebben ingevuld tevens niet overeen te komen met de verdeling van leeftijd voor de respondenten uit het Europa- en Oranjekwartier. Uit de tabel kan worden afgeleid dat het de enquête voornamelijk door 65-plussers is ingevuld.

Tabel 1: Verdeling van geslacht in de steekproef en onderzoekspopulatie

	Man (%)	Vrouw (%)	Totaal
Steekproef	35,5	64,5	100
Oranjekwartier/Europakwartier	48	52	100

(geldige cases (N) = 217, missende waarden = 16)

Tabel 2: Verdeling van leeftijd in de steekproef en onderzoekspopulatie

	16 – 24 jaar (%)	25 – 64 jaar (%)	65 + (%)	Totaal
Steekproef	0,9	51,7	47,4	100
Oranjekwartier/Europakwartier	12	65	23	100

(geldige cases (N) = 231, missende waarde = 2)

Chikwadraattoets

Uit tabel 3 blijkt dat de waarde van de chikwadraattoets uitgevoerd voor zowel geslacht als leeftijd significant is bij een alpha kleiner dan 0,10. Dit betekent dat er een significant verschil bestaat tussen het verwachte en waargenomen aantal respondenten in het Europa- en Oranjekwartier met betrekking tot geslacht en leeftijd.

De steekproef mag daarom niet als representatief worden beschouwd, en dit betekent dat de resultaten uit de volgende paragraaf niet mogen worden gegeneraliseerd.

Tabel 3: Chikwadraattoets uitgevoerd voor geslacht en leeftijd

	Geslacht	Leeftijd
Chikwadratwaarde	18,963	143,583
Significantie	0,000	0,000

4.2 Beschrijvende statistiek

In deze paragraaf wordt per variabele besproken hoe deze is gevormd. In tabel 4 (pagina 35) staan de beschrijvende statistieken weergegeven van de variabelen die in de analyse worden gebruikt. De variabelen worden als intervalvariabelen beschouwd. Dit wordt dit gedaan zodat de regressie-effecten beter interpreteerbaar zijn. De enige variabele die niet als interval wordt beschouwd is de controlevariabele ‘*geslacht*’, deze variabele is nominaal.

Tabel 4: Beschrijvende tabel met betrekking tot alle variabelen

Variabelen	N	Minimum	Maximum	Gemiddelde	Standaard-deviatie
<i>Afhankelijke variabele</i>					
Hulp geven	229	1	4	3,091	0,667
<i>Controlevariabele</i>					
Geslacht	217	0	1	-	-
<i>Onafhankelijke variabelen</i>					
Leeftijd	232	0	4	3,125	0,984
Opleiding	222	0	3	1,874	0,998
Motieven	168	1	3	1,112	0,348
<i>Sociaal kapitaal</i>					
Oppervlakkig contact	226	1	5	4,544	0,686
Multifunctioneel contact	228	1	5	1,934	0,871
Grootte netwerk	210	0	2	0,291	0,553
Algemeen vertrouwen	227	1	2	1,718	0,348
Relationeel vertrouwen	229	0	1	0,637	0,482
Uren werk/opleiding	213	0	3	0,756	1,035
Huishouden	225	0	5	1,307	1,235

Zoals in de analytische strategie (paragraaf 3.5) is beschreven, zijn er voor een aantal variabelen data bewerkt om de juiste variabelen te verkrijgen voor de toetsing van de hypothesen. Deze bewerkingen worden hieronder besproken. Er wordt gerapporteerd over de Cronbach's alpha. Deze staat voor de interne consistentie van een schaal: deze maat meet of de items in de schaal hetzelfde concept meten. De waarde van de α is afhankelijk van het aantal items waaruit de schaal bestaat (“[Cronbach's alpha en standaard meetfout]”, n.d.). Dit betekent dat een schaal met meer items vaak een hogere α heeft. Een schaal met een α groter of gelijk aan 0,70 is betrouwbaar en een schaal met een α kleiner dan is 0,60 zwak betrouwbaar (“[Cronbach's alpha en standaard meetfout]”, n.d.).

Afhankelijke variabele

Hulp geven

Van de 11 items die de mate van ‘*hulp geven*’ meten is één schaal gemaakt. Deze schaal is gevormd door middel van likertanalyse. Hieruit blijkt dat de 11 items onderling positief correleren en dat de likertschaal een Cronbach’s alpha (α) heeft van 0,931. De schaal voor ‘*hulp geven*’ is intern consistent (betrouwbaar): bij 10 tot 15 items moet de α groter of gelijk zijn aan 0,85 (Swanborn, 1988).

Onafhankelijke variabelen

Motieven

Van de 11 items die de ‘*motieven*’ meten is één schaal gemaakt door middel van likertanalyse. Na het uitvoeren van betrouwbaarheidstoetsen, blijkt dat enkel de items ‘*motief bij het geven van huishoudelijk werk*’, ‘*motief bij het verzorgen van de post en planten*’ en ‘*motief bij het doen van een klusje*’ voldoende samenhangen met het concept ‘*motieven*’. De Cronbach’s alpha bedraagt 0,738 voor de drie overgebleven items op de schaal.

Kenmerken hulp

Om de 11 items die het geven van hulp meten in te delen in ‘*praktische hulp*’ en ‘*emotionele hulp*’ en om te achterhalen of er ook sprake is van subschalen die onderscheid maken in de ‘*subtypen hulp*’, is er factoranalyse uitgevoerd. Hieruit resulteerden geen duidelijke dimensies. Daarom is gekozen om bij de toetsing van hypothesen 6a en 6b een frequentieverdeling voor ‘*praktische hulp*’ en voor ‘*emotionele hulp*’ weer te geven. Hierin zijn ‘*praktische hulp*’ en ‘*emotionele hulp*’ ingedeeld volgens de indeling in de operationalisering (paragraaf 3.4). In de frequentieverdelingen wordt het percentage respondenten dat aangeeft wel of geen hulp te geven voor ieder item (‘*subtype hulp*’) oplopend weergegeven.

Kwaliteit sociale relaties in de buurt (sociaal kapitaal)

Er is een factoranalyse uitgevoerd voor de vier items met betrekking tot de ‘*kwaliteit van sociale relaties*’. Hieruit ontstaan twee dimensies: de eerste dimensie meet enkel ‘*oppervlakkig contact*’ (groeten en een praatje maken) en de tweede dimensie meet enkel ‘*multifunctioneel contact*’ (samen koffie drinken en leuke dingen doen) (Thomése, 1998; Mollenhorst et al., 2005).

In bijlage III (pagina 65) staat de scree-plot weergegeven waaruit blijkt dat er twee dimensies worden gevonden. De items correleren onderling positief en de schalen kunnen als betrouwbaar worden geïnterpreteerd: *'oppervlakkig contact'* heeft een Cronbach's alpha van 0,651 en *'multifunctioneel contact'* heeft een Cronbach's alpha van 0,705.

Algemeen vertrouwen

Van de drie items die algemeen vertrouwen meten is een schaal gevormd door middel van likertanalyse. De items zijn onderling positief gecorreleerd en de Cronbach's alpha van de schaal bedraagt 0,617.

Relationeel vertrouwen

De antwoordcategorieën van de vraag met betrekking tot deze variabele zijn omgepoold van 'ja' (0) en 'nee' (1) naar oplopende categorieën: 'nee' (0) en 'ja' (1). Dit is gedaan zodat in het regressiemodel het effect van *'relationeel vertrouwen'* op *'hulp geven'* (hypothese 5a en 5b) op de juiste manier kan worden geïnterpreteerd.

Type huishouden

De variabele *'huishouden'* wordt als intervalvariabele beschouwd. De volgorde van de categorieën is afgeleid van de theorie en operationalisering (Henz, 2006; De Boer, 2007) en is gehercodeerd in: 'tweepersoonshuishouden zonder (thuiswonende) kinderen' (0), 'alleenstaand' (1), 'gezin, jongste thuiswonende kind 12 jaar of ouder' (2), 'gezin, jongste thuiswonende kind 12 jaar of jonger' (3), 'eenoudergezin, jongste thuiswonende kind ouder dan 12 jaar' (4) en 'eenoudergezin, jongste thuiswonende kind onder de 12 jaar'.

Nu duidelijk is welke variabelen er worden gebruikt om de hypothesen te toetsen, worden de definitieve verbanden tussen de variabelen in figuur 2a en 2b (toetsingsmodellen, bijlage IV en V, pagina 66 en 67) weergegeven. In de volgende paragraaf wordt de richting en significantie van deze verbanden getoetst.

4.3 Toetsing hypothesen

4.3.1 Kruistabel en frequentieverdelingen

Motieven

Er is een kruistabel (tabel 1) gevormd met de onafhankelijke variabele ‘*motieven*’ en de afhankelijke variabele ‘*hulp geven*’. Beide variabelen zijn van continue variabelen omgezet in de originele antwoordcategorieën met het ROUND-commando.

De respondenten geven voornamelijk hulp uit altruïstisch motief. De motieven wederkerigheid en eigenbelang komen relatief het meeste voor bij respondenten die gemiddeld - over de 11 items die hulp geven meten - juist weinig hulp geven (‘helemaal mee oneens’). Bij deze bevinding bestaat de kans op respons bias in de vorm van sociale wenselijkheid.

Hypothese 1b: *Individueen geven voornamelijk hulp aan hulpbehoevende individuen in hun sociale omgeving vanuit het motief wederkerigheid.*

Dit betekent dat hypothese 1b wordt bevestigd: buurtbewoners geven voornamelijk hulp aan hulpbehoevende medebuurtbewoners vanuit altruïstisch motief.

Tabel 5: Kruistabel met het percentage voorkomende motieven per mate van hulp geven

Hulp geven	Motieven (%)			Totaal (%)
	<i>Altruïsme</i>	<i>Wederkerigheid</i>	<i>Eigenbelang</i>	
<i>Helemaal mee oneens</i>	0	66,7	33,3	100
<i>Mee oneens</i>	83,3	16,7	0	100
<i>Mee eens</i>	88,2	9,8	2	100
<i>Helemaal mee eens</i>	90,4	9,6	0	100

(*geldige cases (N) = 163, missende waarden = 70, Pearson's $r = -0,248$ en $p = 0,001$*)

Kenmerken hulp

In de tabellen 6 en 7 (pagina 39 en 40) staat de mate van hulp geven (‘helemaal mee oneens’, ‘mee oneens’, ‘mee eens’, ‘helemaal mee eens’) weergegeven onderverdeeld naar praktische hulp (tabel 6) en emotionele hulp (tabel 7). Deze typen hulp zijn onderverdeeld naar de subtypen. In de kolommen *geen hulp geven* en *wel hulp geven* staan de opgetelde percentages

van de twee voorgaande kolommen weergegeven. Uit deze kolommen blijkt dat de percentages respondenten die geen hulp geven hoger zijn bij emotionele hulp dan bij praktische hulp.

Hypothese 7a: *Praktische hulp wordt vaker gegeven door individuen aan hulpbehoevende individuen dan emotionele hulp.*

Dit betekent dat hypothese 7a wordt bevestigd: het percentage buurtbewoners dat praktische hulp geeft is hoger dan het percentage buurtbewoners dat emotionele hulp geeft.

Tabel 6: Frequentietabel met het relatieve aantal respondenten dat wel of geen hulp geeft verdeeld naar subtypen praktische hulp

Subtype hulp	Hulp geven (%)					Wel hulp geven	Totaal % (N)
	Helemaal mee oneens	Mee oneens	Geen hulp geven	Mee eens	Helemaal mee eens		
Ingrediënten geven	3,4	1,5	4,9	48,8	46,3	95,1	100 (203)
Lift met de auto geven	4,1	1,8	5,9	56,8	37,3	94,1	100 (169)
Huishoudelijk werk doen	4	2	6	50	44	94	100 (202)
Klusje doen	5,2	1,5	6,7	57,2	36,1	93,3	100 (194)
Post en planten verzorgen	11	4,4	15,4	46,4	38,1	84,6	100 (181)
Oppassen	10,7	18,6	29,3	43,6	27,1	70,7	100 (140)

In frequentietabellen 6 en 7 staan de subtypen hulp weergegeven op volgorde van de meest gegeven subtype hulp naar de minst gegeven subtype hulp. Omdat niet alle percentages even hoog zijn blijkt dat de mate van hulp geven afhankelijk is van het subtype hulp. Dit geldt zowel voor praktische hulp als voor emotionele hulp. Als het gaat om praktische hulp (tabel 6) willen de meeste buurtbewoners ingrediënten aan hulpbehoevende medebuurtbewoners geven, oppassen op de kinderen van hulpbehoevende medebuurtbewoners willen buurtbewoners het minst vaak doen.

Tabel 7: Frequentietabel met het relatieve aantal respondenten dat wel of geen hulp geeft verdeeld naar subtypen emotionele hulp

Subtype hulp	Hulp geven (%)					Totaal % (N)	
	Helemaal mee oneens	Mee oneens	<i>Geen hulp geven</i>	Mee eens	Helemaal mee eens		<i>Wel hulp geven</i>
Advies geven	3,3	5,4	8,7	62,5	28,8	91,3	100 (184)
Oogje in zeil houden	6,4	2,9	9,3	51,5	39,2	90,7	100 (204)
Praten over problemen	6,6	11	17,6	60,4	22	82,4	100 (182)
Gezelschap bieden	4	16,3	20,3	58,2	21,5	79,7	100 (177)
Wandeling maken	7,8	28,8	36,6	45,1	18,3	63,4	100 (153)

Bij emotionele hulp (tabel 7) willen de meeste buurtbewoners advies geven aan hulpbehoevende medebuurtbewoners. Een wandeling maken met een hulpbehoevende medebuurtbewoner willen buurtbewoners het minst vaak doen.

Hypothese 7b: *De mate van hulp geven door individuen aan hulpbehoevende individuen is afhankelijk van het subtype hulp bij zowel praktische als emotionele hulp.*

Dit betekent dat hypothese 7b wordt bevestigd: zowel bij praktische hulp als bij emotionele hulp is de mate van hulp geven door buurtbewoners aan hulpbehoevende medebuurtbewoners afhankelijk van het subtype hulp.

4.3.2 Lineaire multiële regressieanalyse

In de regressieanalyse worden de missende waarden ‘listwise’ uit de analyse verwijderd. Dit betekent dat als een respondent een missende waarde heeft op één van de variabelen die worden meegenomen in de analyse, deze respondent uit de analyse wordt verwijderd. Het aantal geldige cases (respondenten, N) dat overblijft na de ‘listwise deletion’ van de missende waarden is 127.

Bij iedere regressieanalyse die wordt uitgevoerd is het belangrijk te achterhalen of er geen sprake is van multicollineariteit. Als er sprake is van multicollineariteit bestaat er een hoge correlatie tussen de onafhankelijke variabelen in het regressiemodel (Field, 2009). De onafhankelijke variabelen verklaren dan vrijwel dezelfde variantie in de afhankelijke variabele. Daarom zal bij elk regressiemodel worden getoetst of er sprake is van

multicollineariteit: de zogenaamde tolerantiewaarde is kleiner dan 0,1 en de variantie inflatie factor (VIF)-waarde is tegelijkertijd hoger dan 10. Omdat er gebruik wordt gemaakt van ongestandaardiseerde regressie-effecten, zal steeds de b-waarde worden weergegeven om het effect op de juiste manier te interpreteren.

In tabel 8 (pagina 42) staat het regressiemodel weergegeven waarmee de hypothesen uit figuur 2a (bijlage IV, pagina 66) worden getoetst. De effecten worden gecontroleerd voor ‘*geslacht*’. De effecten zullen per variabele worden besproken en tegelijkertijd ook worden toegepast op de betreffende hypothesen.

Model I heeft een totaal verklaarde variantie van 0,172 (R^2). Dit betekent dat de onafhankelijke variabelen uit het model gezamenlijk 17,2% van de totale variantie van de afhankelijke variabele ‘*hulp geven*’ verklaren. Model II heeft een R^2 van 0,349. De onafhankelijke variabelen in het model verklaren gezamenlijk 34,9% van de afhankelijke variabele ‘*hulp geven*’.

Tabel 8: b-waarden lineaire multi-pele regressie van hoofdeffecten en moderator effecten op hulp geven

	Hulp geven	
	Model I	Model II
	<i>b</i>	<i>b</i>
<i>Constante</i>	3,016***	2,125†
Controlevariabele		
Geslacht	0,171†	0,217*
Hoofdeffecten		
Leeftijd	-0,025	-0,041
Opleiding	0,042	-0,006
Motieven	-0,357*	0,381
Relationeel vertrouwen	-0,091	0,193
Uren werk/opleiding	0,075	0,051
Huishouden	-0,036	-0,063
Sociaal kapitaal		
Oppervlakkig contact	0,104	0,108
Multifunctioneel contact	0,030	0,344
Grootte netwerk	0,106	1,112**
Moderatoreffecten		
Huishouden * uren werk/opleiding (<i>tijd</i>)		0,021
Motieven * oppervlakkig contact		-0,003
Motieven * multifunctioneel contact		-0,199
Motieven * grootte netwerk		-0,904*
Motieven * relationeel vertrouwen		-0,225
<i>N</i>	127	127
<i>R</i> ²	0,172	0,349

Significantieniveaus: $p < 0,10$ † $p < 0,05$ *; $p < 0,01$ **; $p < 0,001$ ***

Uit tabel 8 blijkt allereerst dat de controlevariabele ‘*geslacht*’ in zowel model I als model II, een significante invloed heeft op de verbanden die in het regressiemodel worden getoetst. Dit betekent dat de verbanden die worden getoetst verschillend zijn voor mannen en vrouwen.

In model I is geen sprake van multicollineariteit tussen de variabelen. In model II worden de VIF- en tolerantiewaardes niet geïnterpreteerd, omdat de moderatorvariabelen hoog correleren met de oorspronkelijke variabelen.

Motieven

Uit model I blijkt dat het effect van ‘*motieven*’ op ‘*hulp geven*’ significant is ($b = -0,357$ en $p = 0,010$). Er is sprake van een negatief verband. Hoe meer het motief wordt bepaald door de individuele belangen, des te minder hulp een buurtbewoner geeft aan hulpbehoevende medebuurtbewoners.

Hypothese 1a: *De motieven altruïsme, wederkerigheid en eigenbelang zijn van invloed op het geven van hulp door individuen aan hulpbehoevende individuen.*

Dit betekent dat hypothese 1a wordt bevestigd: De motieven altruïsme, wederkerigheid en eigenbelang zijn significant van invloed op de mate van hulp geven door buurtbewoners aan hulpbehoevende medebuurtbewoners.

Sociaal kapitaal

Kwaliteit sociale relaties: oppervlakkig contact en multifunctioneel contact

Uit model I blijkt dat het effect van ‘*oppervlakkig contact*’ op ‘*hulp geven*’ niet significant is ($b = 0,104$ en $p = 0,194$). Het effect van ‘*multifunctioneel contact*’ op ‘*hulp geven*’ is eveneens niet significant ($b = 0,030$ en $p = 0,604$).

Hypothese 2a: *Hoe beter de kwaliteit van de sociale relaties in het sociale netwerk van een individu, des te meer hulp deze persoon geeft aan hulpbehoevende individuen.*

Dit betekent dat hypothese 2a niet wordt bevestigd: de kwaliteit van de sociale relaties in het buurtnetwerk van een buurtbewoner heeft geen invloed op de mate van het geven van hulp aan hulpbehoevende medebuurtbewoners.

De volgende hypothese, hypothese 2b is een moderatorhypothese. Uit model II is af te leiden dat de moderatoreffecten 'motieven * oppervlakkig contact' ($b = -0,003$ en $p = 0,990$) en 'motieven * multifunctioneel contact' ($b = -0,199$ en $p = 0,401$) op 'hulp geven' niet significant zijn.

Hypothese 2b: *De kwaliteit van de sociale relaties in het sociale netwerk van een individu heeft een negatieve invloed op de relatie tussen motieven en hulp geven aan hulpbehoevende individuen.*

Dit betekent dat hypothese 2b niet wordt bevestigd: het motief voor hulp geven aan hulpbehoevende medebuurtbewoners is niet afhankelijk van zowel het hebben van oppervlakkige relaties als van multifunctionele relaties.

Grootte netwerk

Uit model I blijkt dat de 'grootte van het netwerk' van een buurtbewoner niet significant van invloed is op 'hulp geven' ($b = 0,106$ en $p = 0,181$).

Hypothese 3a: *Hoe meer hulpmiddelen beschikbaar zijn voor een individu in het sociale netwerk, des te meer hulp deze persoon geeft aan hulpbehoevende individuen.*

Dit betekent dat hypothese 3a niet wordt bevestigd: de grootte van het buurtnetwerk van een buurtbewoner waarmee deze persoon toegang heeft tot hulpmiddelen, is niet van invloed op de mate van hulp geven aan hulpbehoevende medebuurtbewoners.

Uit model II blijkt dat het moderatoreffect 'motieven * grootte netwerk' significant is ($b = -0,904$ en $p = 0,019$). Volgens Baron & Kenny (1986) moet het effect van de onafhankelijke variabele ('motieven') op de afhankelijke variabele ('hulp geven') veranderen door toevoeging van de moderatorvariabele ('motieven * grootte netwerk'). Na toevoeging van de moderatorvariabele 'motieven * grootte netwerk' is het hoofdeffect van 'motieven' op 'hulp geven' positief geworden en niet meer significant in vergelijking met model I ($b = 0,381$ en $p = 0,697$). De relatie tussen 'motieven' en 'hulp geven' wordt significant beïnvloed door 'grootte netwerk'. Het motief dat een buurtbewoner heeft bij hulp geven wordt negatief beïnvloed door de grootte van het netwerk van deze buurtbewoner.

Hypothese 3b: *De beschikbaarheid van hulpmiddelen in het sociale netwerk heeft een positieve invloed op de relatie tussen motieven en het geven van hulp aan hulpbehoevende individuen.*

Dit betekent dat hypothese 3b niet wordt bevestigd: hoe meer het motief wordt bepaald door individuele belangen en hoe meer toegang de buurtbewoner heeft tot hulpmiddelen, des te minder hulp men geeft.

Relationeel vertrouwen

Het effect van ‘*relationeel vertrouwen*’ op ‘*hulp geven*’ (model I) is niet significant ($b = -0,091$ en $p = 0,376$).

Hypothese 5a: *Hoe meer relationeel vertrouwen een individu heeft in één of meerdere individuen in de sociale omgeving, des te meer hulp deze persoon geeft aan hulpbehoevende individuen.*

Dit betekent dat hypothese 5a niet wordt bevestigd: het hebben van relationeel vertrouwen in één of meerdere buurtbewoners heeft geen significante invloed op de mate van het geven van hulp buurtbewoner aan hulpbehoevende medebuurtbewoners.

Het effect van de moderatorvariabele ‘*motieven * relationeel vertrouwen*’ op ‘*hulp geven*’ (model II) is niet significant ($b = -0,225$ en $p = 0,491$).

Hypothese 5b: *De mate van relationeel vertrouwen van een individu in één of meerdere individuen in de sociale omgeving heeft een negatieve invloed op de relatie tussen motieven en hulp geven aan hulpbehoevende individuen.*

Dit betekent dat hypothese 5b niet wordt bevestigd: het motief voor hulp geven door een buurtbewoner aan hulpbehoevende medebuurtbewoners is niet afhankelijk van de mate van relationeel vertrouwen dat de buurtbewoner heeft in één of meerdere buurtgenoten.

Persoonskenmerken

Opleidingsniveau

Uit model I blijkt het effect van ‘opleidingsniveau’ op het ‘hulp geven’ niet significant ($b=0,042$ en $p=0,897$).

Hypothese 8a: *Hoe hoger het opleidingsniveau van een individu, des te minder hulp deze persoon geeft aan hulpbehoevende individuen.*

Dit betekent dat hypothese 8a niet wordt bevestigd: het opleidingsniveau van een buurtbewoner heeft geen significante invloed op de mate van hulp geven aan hulpbehoevende medebuurtbewoners.

Leeftijd

Uit model I wordt afgeleid dat leeftijd geen significante invloed heeft op het geven van hulp ($b=-0,025$ en $p=0,705$).

Hypothese 8b: *Hoe hoger de leeftijd van een individu, des te meer hulp deze persoon geeft aan hulpbehoevende individuen.*

Dit betekent dat hypothese 8b niet wordt bevestigd: de leeftijd van een buurtbewoner heeft geen significante invloed op de mate van hulp geven aan hulpbehoevende medebuurtbewoners.

Tijd

De hypothese met betrekking tot tijd (hypothese 6c) wordt getoetst door het effect van de moderatorvariabele ‘huishouden * uren werk/opleiding’ op ‘hulp geven’ te meten. Uit model II blijkt dat dit moderatoreffect niet significant is ($b=0,021$ en $p=0,499$).

Hypothese 6c: *Hoe meer tijd een individu heeft te besteden aan het huishouden en hoe meer uren men per week werkt of studeert, des te minder hulp deze persoon geeft aan hulpbehoevende individuen.*

Dit betekent dat hypothese 6c niet kan worden bevestigd: de mate van hulp geven door buurtbewoners aan hulpbehoevende medebuurtbewoners wordt niet beïnvloed door de beschikbare tijd die men heeft.

Type huishouden

Uit model I blijkt dat het type huishouden geen significant effect heeft op het geven van hulp ($b = -0,036$ en $p = 0,365$).

Hypothese 6a: *Hoe meer tijd een individu heeft te besteden aan het huishouden, des te minder hulp deze persoon geeft aan hulpbehoevende individuen.*

Dit betekent dat hypothese 6a niet wordt bevestigd: de hoeveelheid tijd die een buurtbewoner heeft te besteden aan het huishouden heeft geen significante invloed op de mate van hulp geven aan hulpbehoevende medebuurtbewoners.

Gemiddeld aantal uren werk/opleiding per week

Het gemiddelde aantal uren dat men per week werkt of studeert, heeft tevens geen significant effect op hulp geven ($b = 0,075$ en $p = 0,129$).

Hypothese 6b: *Hoe meer uren een individu per week werkt of studeert, des te minder hulp deze persoon geeft aan hulpbehoevende individuen.*

Dit betekent dat hypothese 6b niet wordt bevestigd: het aantal uren dat een buurtbewoner gemiddeld per week werkt of studeert heeft geen significante invloed op de mate van hulp geven aan hulpbehoevende medebuurtbewoners.

4.3.3 Padanalyse

In tabel 9 wordt het regressiemodel weergegeven waarmee hypothesen 4a, 4b en 4c getoetst worden. ‘*Geslacht*’ dient in dit regressiemodel tevens als controlevariabele, en deze variabele heeft geen significant invloed op de verbanden in het model. Het aantal respondenten dat een geldige score heeft op alle variabelen (N) in tabel 9 bedraagt 187.

Voor het toetsen van de mediatoreffecten door middel van padanalyse, is gebruik gemaakt van de methode van Baron en Kenny (1986). Om mediatoreffecten te toetsen met regressieanalyse is het belangrijk dat de mediatorvariabele en de afhankelijke variabele niet multicollineair zijn en dat er geen ‘measurement error’ bestaat bij de mediatorvariabele. Het toetsen voor multicollineariteit is van belang omdat er sprake moet zijn van een duidelijk causaal verband tussen *sociaal kapitaal* en ‘*hulp geven*’. In de tabel is geen sprake van multicollineariteit: de tolerantiewaarde is steeds hoger dan 0,1 en de VIF- waarde is steeds lager dan 10. De ‘measurement error’ moet zo klein mogelijk zijn, omdat er anders sprake kan

zijn van een onderschatting van het effect van de mediatorvariabele ('*kwaliteit sociale relaties*'/'*grootte netwerk*') en een overschatting van het effect van de onafhankelijke variabele ('*algemeen vertrouwen*') op de afhankelijke variabele ('*hulp geven*'). Om een zo klein mogelijke 'measurement error' te hebben, is het van belang dat het construct (*sociaal kapitaal*) uit meerdere variabelen bestaat. Dit is in deze analyse het geval, wat betekent dat betrouwbaarheid voor de interpretatie van de effecten is verhoogd. '*Kwaliteit sociale relaties*' en '*grootte netwerk*' behoren namelijk tot het construct *sociaal kapitaal*.

De methode van Baron en Kenny (1986) bestaat uit vier stappen. Om een duidelijker beeld te krijgen van de stappen die hieronder worden uitgezet, is het van belang het toetsingsmodel (figuur 2b, pagina 67) erbij te nemen.

Ten eerste moet de onafhankelijke variabele ('*algemeen vertrouwen*') een significant verband vertonen met de afhankelijke variabele ('*hulp geven*'). Dit is het directe effect van '*algemeen vertrouwen*' op '*hulp geven*' (pad C). Uit model IV blijkt dit verband significant ($b = 0,314$ en $p = 0,014$). De regressiecoëfficiënt is positief wat betekent dat hypothese 4a wordt bevestigd. Model IV heeft een totaal verklaarde variantie van 0,032 (R^2).

Hypothese 4a: *Hoe meer algemeen vertrouwen een individu heeft, des te meer hulp deze persoon geeft aan hulpbehoevende individuen.*

Ten tweede moet de onafhankelijke variabele ('*algemeen vertrouwen*') een significant effect vertonen op de mediatorvariabelen ('*oppervlakkig contact*', '*multifunctioneel contact*' en '*grootte netwerk*'). Dit verband wordt in het toetsingsmodel weergegeven als pad A1. Uit model I blijkt dat '*algemeen vertrouwen*' een significante invloed heeft op de mate van '*oppervlakkig contact met buurtgenoten*' ($b = 0,318$ en $p = 0,022$). Dit effect is positief en wil zeggen dat hoe meer algemeen vertrouwen een buurtgenoot heeft, des te meer deze persoon buurtgenoten groet en een praatje met ze maakt. Het effect van '*algemeen vertrouwen*' op '*multifunctioneel contact*' (model II) (Pad A2) is niet significant ($b = 0,254$ en $p = 0,129$). De laatste variabele die onder *sociaal kapitaal* valt, is '*grootte netwerk*' en het effect van '*algemeen vertrouwen*' op deze variabele staat in model III (Pad A3) weergegeven. Dit effect is significant ($b = 0,281$ en $p = 0,012$). Dit effect is positief; hoe meer algemeen vertrouwen een buurtbewoner heeft, des te groter het buurtnetwerk van deze persoon is.

Ten derde moeten de mediatorvariabelen ('*oppervlakkig contact*', '*multifunctioneel contact*' en '*grootte netwerk*') een significant effect hebben op de afhankelijke variabele ('*hulp geven*'). Dit verband wordt weergegeven als pad B1,2,3 in het toetsingsmodel. De effecten staan weergegeven in model V. Hieruit blijkt dat het effect van '*oppervlakkig contact*' op '*hulp geven*' niet significant is ($b = 0,119$ en $p = 0,101$). Het effect van '*multifunctioneel contact*' op '*hulp geven*' is significant ($b = -0,0115$ en $p = 0,033$). Het effect van '*grootte netwerk*' op '*hulp geven*' is tevens significant ($b = 0,173$ en $p = 0,044$). De totaal verklaarde variantie (R^2) van het model is 10,6%.

Ten slotte, wanneer de mediatorvariabelen zijn gecontroleerd (pad A (1,2,3) en pad B (1,2,3)), moet het verband tussen de onafhankelijke variabele en de afhankelijke variabele niet langer significant zijn (pad C). Als er sprake is van alle aannames waaraan moet worden voldaan in de vier stappen, is er sprake van een volledig mediatooreffect. Voor een volledig mediatooreffect zou dus het effect van '*algemeen vertrouwen*' in model V niet langer significant moeten zijn in vergelijking met model IV. Het significantieniveau stijgt juist (van $p = 0,014$ naar $p = 0,006$).

Aangezien niet alle aannames in de vier stappen zijn waargemaakt, maar er wel significante verbanden zijn gevonden, is er sprake van een gedeeltelijk mediatooreffect. Dit geldt namelijk voor '*grootte netwerk*': '*algemeen vertrouwen*' heeft een positief significant effect op '*grootte netwerk*' (model III), en '*grootte netwerk*' heeft tevens een positief significant effect op '*hulp geven*' (model V). Dat wil zeggen dat de invloed van de mate van algemeen vertrouwen van een buurtbewoner positief van invloed is op de grootte van het netwerk van deze buurtbewoner, en dat de grootte van het netwerk van deze buurtbewoner op zijn beurt leidt tot meer hulp geven aan hulpbehoevende medebuurtbewoners.

Hypothese 4b: *Hoe meer algemeen vertrouwen een individu heeft, des te meer hulp deze persoon geeft aan hulpbehoevende individuen, omdat de kwaliteit van de sociale relaties in het sociaal netwerk beter is.*

Hypothese 4c: *Hoe meer algemeen vertrouwen een individu heeft, des te meer hulp deze persoon geeft aan hulpbehoevende individuen, omdat hij of zij meer toegang heeft tot beschikbare hulpmiddelen in het sociaal netwerk.*

Dit betekent dat enkel hypothese 4c wordt bevestigd: de invloed van algemeen vertrouwen op de mate van hulp geven aan hulpbehoevende buurtbewoners, is deels afhankelijk van de grootte van het netwerk van de buurtbewoner.

In figuur 3a (Bijlage VI, pagina 68) en figuur 3b (Bijlage VII, pagina 69) worden de toetsingsmodellen weergegeven waarin de effecten van de lineaire regressieanalyse uit tabel 8, en de effecten van de padanalyse uit tabel 9 in zijn verwerkt. De resultaten van hypothese 1a, 2a en 2b worden niet in de modellen weergegeven, omdat deze niet door middel van regressieanalyse zijn getoetst.

Tabel 9: Padanalyse aan de hand van lineaire regressieanalyse, de b-waarden voor ieder verband (pad A, B en C) weergegeven

	Sociaal kapitaal			Hulp geven	
	Oppervlakkig contact (Pad A1) Model I <i>b</i>	Multifunctioneel contact (Pad A2) Model II <i>b</i>	Grootte netwerk (Pad A3) Model III <i>b</i>	(Pad C) Model IV <i>b</i>	(Pad B1,2,3) Model V <i>b</i>
<i>Constante</i>	3,973***	1,464***	-0,208	2,544***	2,084***
Geslacht	0,031	0,030	-0,014	0,056	0,086
Algemeen vertrouwen	0,318*	0,254	0,281*	0,314*	0,364**
<i>Sociaal kapitaal</i>					
Oppervlakkig contact					0,119
Multifunctioneel contact					-0,115*
Grootte netwerk					0,173*
<i>N</i>	187	187	187	187	187
<i>R</i> ²	0,026	0,012	0,033	0,032	0,106

*Significantieniveaus: p < 0,10 † p < 0,05 *; p < 0,01 **; p < 0,001 ****

5 Conclusies

In dit laatste hoofdstuk wordt een antwoord gegeven op de vraagstelling, wordt er een terugkoppeling gemaakt naar het theoretisch kader en worden er aanbevelingen voor vervolgonderzoek en de praktijk geformuleerd.

5.1 Antwoord op de vraagstelling

De onderzoeksvraag luidde: *In welke mate zijn de motieven altruïsme, wederkerigheid en eigenbelang bepalend bij het geven van informele hulp, en in welke mate zijn de kenmerken van de hulp, sociaal kapitaal, vertrouwen, persoonskenmerken en tijd verklarende factoren voor de mate van het geven van informele hulp?*

Ten eerste zijn de motieven van een individu inderdaad van invloed op het geven van informele hulp aan hulpbehoevende individuen. Ten tweede zijn de kenmerken van de hulp, zowel het type hulp als het subtype hulp, van invloed op de mate waarin een individu hulp geeft aan hulpbehoevende individuen. Ten slotte is enkel de mate van algemeen vertrouwen dat een individu heeft van invloed op de mate van het geven van hulp aan hulpbehoevende individuen. In de onderzoeksvraag zijn geen moderator- en mediatoreffecten opgenomen, maar deze zijn niet uitgesloten. Deze worden besproken in de volgende paragraaf.

5.2 Terugkoppeling naar het theoretisch kader

Uit het theoretisch kader blijkt dat er drie motieven kunnen worden onderscheiden voor de mate van hulp geven aan anderen (Phan et al., 2009; Jencks, 1996; Batson, 2011; Komter, 2004; Van Oorschot & Komter, 1998; Komter, 2003; Sahlins, zoals geciteerd in Komter & Vollebergh, 1997; Hechter, zoals geciteerd in Komter et al., 2004; Eriksson, 2010; Satz & Ferejohn, 1994; Tonkens et al., 2008). Deze drie motieven zijn inderdaad van invloed op hulp geven. Het motief waarvan werd verwacht dat deze het meest zou voorkomen onder individuen in hun sociale omgeving, was wederkerigheid (Phan et al., 2009). Dit blijkt echter niet het geval. Het motief dat het meeste voortkomt onder individuen die hulp geven in hun buurt, is altruïsme.

De motieven altruïsme, wederkerigheid en eigenbelang zijn geen persoonlijkheidskenmerken, maar verschillen per situatie (Batson, 2011; Phan et al., 2009; Sahlins, zoals geciteerd in Komter & Vollebergh, 1997). De theorie over sociaal kapitaal stelt dat een individu voordeel behaalt door middel van de hulpmiddelen die beschikbaar zijn als gevolg van investering in het sociaal netwerk. Het motief voor hulp geven wordt door

individuen met een grotere toegang tot hulpmiddelen, of een groot sociaal netwerk, gebaseerd op individuele belangen, omdat zij uit zijn op voordeel. Echter, uit dit onderzoek blijkt juist dat individuen met een groot sociaal netwerk meer hulp geven uit altruïstisch motief. Een eerste verklaring kan worden gevonden in de aanname dat een groot sociaal netwerk bestaat uit sociale relaties van een goede kwaliteit. Omdat men veel sociale relaties heeft met goede kwaliteit, zal men meer uit altruïsme geven. Het geven van hulp wordt dan niet als investering gezien. Een tweede verklaring kan worden gevonden in de aanname dat een groot sociaal netwerk kan zorgen voor meer hulpvraag, waardoor men ook meer hulp (terug)geeft. In de volgende paragraaf wordt hier verder op ingegaan.

Niet alleen de motieven voor hulp geven verschillen per situatie, maar ook de mate van hulp geven verschilt per situatie. Dit verschilt ten eerste voor het type hulp; praktische en emotionele hulp (Jager-Vreugdenhil, 2012). Tevens verschilt dit voor het subtype hulp waar het om gaat (Linders, 2009). Praktische hulp wordt meer gegeven dan emotionele hulp. Ook het subtype hulp in de desbetreffende situatie bepaalt de mate van het geven van hulp. Een opvallende bevinding is het hoge percentage buurtbewoners dat bereid is hulpbehoevende medebuurtbewoners te helpen met huishoudelijk werk. Hier wordt in paragraaf 5.4 op ingegaan.

De laatste bevinding heeft betrekking op de mate van algemeen vertrouwen van een individu. Men moet algemeen vertrouwen hebben in anderen, anders kan men geen sociale relaties aangaan en niet investeren in zijn of haar sociaal kapitaal (Torche & Valenzuela, 2011). Dit betekent dat men zonder te investeren in zijn of haar sociaal kapitaal (sociale relaties en beschikbare hulpmiddelen) geen hulp kan geven aan anderen. Het blijkt dat de invloed van algemeen vertrouwen van een individu op het geven van hulp aan, deels wordt verklaard door de grootte van het netwerk van het individu. Dit betekent dat een individu met algemeen vertrouwen meer hulp geeft, deels omdat deze persoon een groter sociaal netwerk heeft.

5.3 Aanbevelingen voor vervolgonderzoek

Uit dit onderzoek blijkt dat individuele belangen bij het geven van hulp aan anderen (nagenoeg) niet spelen. Er blijkt juist sprake van altruïsme. Echter, zoals eerder besproken, is er hierbij kans op sociale wenselijkheid.

Volgens de voorzitter van de bewonersgroep Europa-Oranjekwartier wilden respondenten wel één keer een buurtgenoot helpen, maar niet vaker. Tevens blijkt uit de theorie dat de motieven voor hulp geven en de mate van hulp geven door een individu

afhankelijk zijn van de situatie. Daarom is het van belang in vervolgonderzoek in de vragen af te wisselen in de frequentie rondom het geven van de hulp. Omdat het niet goed mogelijk is af te wisselen in de frequentie in een enquête, omdat er dan heel veel situaties kunnen voorkomen, is een combinatie van enquêtes en interviews een voorstel voor vervolgonderzoek. Het wordt dan tevens duidelijk waar een antwoord zoals “ja, ik wil helpen, maar...” op is gebaseerd.

In vervolgonderzoek is het tevens van belang zowel de geef- als vraagkant van hulp te onderzoeken, inclusief de motieven hiervoor. Wederkerigheid kan namelijk vaker voorkomen bij het ontvangen van hulp. Bij de ontvanger bestaat een sterke behoefte om uit de positie van de afhankelijke te komen (Linders, 2009). Daarom zal de ontvanger de balans in de relatie herstellen door de ontvangen hulp naar vermogen te compenseren. Dit kan verklaren waarom individuen met een groter sociaal netwerk meer hulp geven vanuit altruïsme. Dit kan door de respondenten zelf op het eerste oog niet gezien worden als investering of wederkerigheid, maar dit is wel een wederkerigheidmechanisme. Door middel van interviews, zoals hierboven voorgesteld, zou het werkelijke motief voor hulp geven beter kunnen worden achterhaald. Wederkerigheid is belangrijk voor het behoud van de civiele solidariteit de huidige Nederlandse samenleving. Wederkerigheid is namelijk essentieel voor het vormen en stabiliseren van sociale relaties (Van Oorschot & Komter, 1998).

5.4 Aanbevelingen voor de praktijk

Ten eerste wil een aanzienlijk percentage van de respondenten hun buurtgenoten helpen met huishoudelijk werk. Aangezien er sprake is van een (dreigende) bezuiniging op de thuiszorg, is dit een interessante bevinding. Dit betekent dat buurtgenoten eventueel taken rondom de thuiszorg van hulpbehoevende medebuurtbewoners kunnen overnemen. Het is belangrijk om hier een meer volledig beeld van te krijgen: hoe vaak willen buurtgenoten huishoudelijke taken verrichten, hoelang willen ze dit per keer doen en wat willen ze dan precies doen?

De grootte van het sociale netwerk van een buurtbewoner heeft zowel invloed op het motief voor hulp geven en verklaart gedeeltelijk de relatie tussen algemeen vertrouwen en hulp geven. Dit betekent dat deze factor een belangrijke rol speelt in het geven van hulp door buurtbewoners aan hulpbehoevende medebuurtbewoners. De respondenten hebben bij het invullen van de enquête de mogelijkheid gekregen in te vullen of ze gebruik zouden willen maken van Buren-Hulp indien nodig (‘Buren-Hulp’, bijlage I). Indien de respondenten hebben ingevuld geen gebruik te willen maken van Buren-Hulp indien nodig, zijn er over het algemeen twee redenen ingevuld waarom ze dit niet willen. De eerste reden is “ik ben gesteld

op mijn privacy”. De tweede reden is “ik heb een (groot) sociaal netwerk in mijn omgeving (vrienden, familie, goede buren)”. Deze twee antwoorden hangen samen met het hebben van algemeen vertrouwen in anderen (privacy) en het hebben van een (groot) sociaal netwerk. Het is van belang dat Buren-Hulp IJsselstein hierop inspeelt. Het is aan de orde dat buurtbewoners elkaar leren vertrouwen, om zo hun algemeen vertrouwen te vergroten. Dit kan worden bereikt door elkaar te leren kennen met behulp van bijvoorbeeld (kleinschalige) buurtactiviteiten. Hoe meer buurtgenoten een buurtbewoner kent, des te groter zijn of haar netwerk zal zijn. Zodra men meer algemeen vertrouwen heeft, en hierdoor tevens een groter netwerk heeft opgebouwd, zal men meer hulp (willen) uitwisselen in de buurt.

Literatuur

- Achterberg, P., Veen van der, R.J. & Raven, J. (2010). *Omstreden solidariteit*. Amsterdam: Amsterdam University Press. Verkregen op 10-02-2013 via: http://books.google.nl/books?id=mLNQ_iv9NPwC&printsec=frontcover&dq=omstreden+solidariteit&hl=nl&sa=X&ei=gVEuUcSUJfK10QXzvYGgDw&ved=0CDEQ6AEwAA.
- “Arbeidsduur” verkregen op 20 mei 2013 via: <http://www.intermediair.nl/carriere/salaris/arbeidsvoorwaarden/arbeidsduur-een-introductie>.
- Batson, C.D. (2011). *Altruism in humans*. Verkregen op 11 april 2013 via: <http://www.oxfordscholarship.com.proxy.library.uu.nl/view/10.1093/acprof:oso/9780195341065.001.0001/acprof-9780195341065>.
- Beck, U. & Beck-Gernsheim, E. (2001). *Individualization: Institutionalized Individualism and its Social and Political Consequences*. Verkregen op 7 april 2013 via: <http://books.google.nl/books?id=yi97Xm0n7rcC&printsec=frontcover&dq=individualization&hl=nl&sa=X&ei=7ZpNUa2RLs6wPKkgcAI&ved=0CDEQ6AEwAA#v=onepage&q&f=false>.
- Boele-de Zeeuw, E., Kampers, E., & Woudstra, M. (n.d.). *Building the civil society. Zorgruil initiatieven als innovatief instrument*. Verkregen op 01-02-2013 via: <http://en.calameo.com/read/000018874f9d056ba25fb>.
- Boutellier, H. (2011). *De improvisatiemaatschappij: over de sociale ordening van een onbegrensde wereld*. Den Haag: Boom Lemma uitgevers.
- “Buren-Hulp IJsselstein”. verkregen op 12-03-2013 via: <http://www.onsijsselstein.nl/ijsselstein-noord/bewonersgroepen/europa-oranjekwartier>.
- CBS. (2009). *WoonOnderzoek (WoON). Module Sociaal fysiek. Vraagteksten en schema's CAPI/CATI vragenlijst*. Verkregen op 10 mei 2013 via: <http://www.datawonen.nl/disco/info/woon09/2009/Vrl/SociaalFysiek/WoON2009%20Sociaal%20Fysiek%20CAPI%20CATI%20teksten%20en%20schema%20versie%201%202.pdf>.
- De Beer, P. & Koster, F. (2009). *Sticking together or falling apart? Solidarity in an era of individualization and globalization*. Verkregen via: <http://books.google.nl/books?id=YSGm5l6nSb4C&printsec=frontcover&dq=Sticking+together+or+falling+apart?+Solidarity+in+an+era+of+individualization+and+globali>

zation++Paul+de+Beer+en+Ferry+Koster,+2009&hl=nl&sa=X&ei=OMhBUdzyHcKx0AW1oE4&ved=0CDEQ6AEwAA#v=onepage&q=Sticking%20together%20or%20falling%20apart%3F%20Solidarity%20in%20an%20era%20of%20individualization%20and%20globalization%2020Paul%20de%20Beer%20en%20Ferry%20Koster%2C%202009&f=false.

De Boer, A. (2007). Toekomstverkenning informele zorg. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

De Boer, A. (2005). Kijk op informele zorg. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Den Herder, N. (2009). Leefbaarheidsonderzoek Vlissingen. Gemeente Vlissingen, L'escout Woonservice en Woonburg. Amsterdam: Rigo Research en Advies BV.

Entzinger, H. & Boos, K. (2004). *Verzorgingsstaat vaar wel*. Verkregen op 10-02-2013 via http://books.google.nl/books/about/Verzorgingsstaat_vaar_wel.html?hl=nl&id=Qu3WUVxkarQC.

Eriksson, L. (2010). Choice under description: The motivational nexus. *Rationality and Society*, 22, 2, 159 – 187.

Field, A. (2009). *Discovering Statistics Using SPSS*. Sage Publications Limited.

Gouldner, A.W. (1973). *For Sociology: Renewal and Critique in Sociology Today*. London: Allen Lane.

“Foutmarge berekenen” verkregen op 10 juni 2013 via:

<http://blog.surveymonkey.com/blog/2011/09/15/how-many-people-do-i-need-to-take-my-survey/>.

Henz, U. (2006). Informal Caregiving at Working Age: Effects of Job Characteristics and Family Configuration. *Journal of Marriage and Family*, 68, 2, 411-429.

“Ik buurt mee!”. Verkregen op 12 mei 2013 via: <http://www.ikbuurtmee.nl/>.

Jager-Vreugdenhil, M. (2012). Nederland participatieland? De ambitie van de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) en de praktijk in buurten, mantelzorgrelaties en kerken. Vossiuspers UvA – Amsterdam University Press.

Jager-Vreugdenhil, M. (2011). Spraakverwarring over participatie. *Journal of Social Intervention: Theory and Practice*, 20, 1, 76–99.

Jencks, C. (1996). The Social Basis of Unselfishness. In Komter, A. E. (1996). *The Gift: An Interdisciplinary Perspective*. Amsterdam: Amsterdam University Press.

Komter, A. (2005). Solidariteit en verantwoordelijkheid: grote woorden, vlottende betekenissen. Verkregen op 2 april 2013 via: igitur-archive.library.uu.nl/fss/2006-0801-203933/Komter_2005_solidariteit.doc.

- Komter, A. (2004). Zorgen voor morgen: over hedendaagse solidariteit en wederkerigheid. In: Entzinger, H. & Boos, K. (2004) *Verzorgingsstaat vaar wel*. Verkregen op 10-02-2013 via:
http://books.google.nl/books/about/Verzorgingsstaat_vaar_wel.html?hl=nl&id=Qu3WUVxkarQC.
- Komter, A. (2003). *Solidariteit en het offer*. Sociale wetenschappen, Universiteit Utrecht.
- Komter, A. E. (1996). *The Gift: An Interdisciplinary Perspective*. Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Komter, A, Burgers J. & Engbersen, G. (2004). *Het cement van de samenleving. Een verkennende studie naar solidariteit en cohesie*. Verkregen op 09-03-2013 via:
<http://books.google.nl/books?id=ZBFjiSE-fbkC&printsec=frontcover&dq=het+cement+van+de+samenleving&hl=nl&sa=X&ei=Qak9UaK0CsXaPM6GgbAM&ved=0CDEQ6AEwAA#v=onepage&q&f=false>.
- Komter, A. & Vollebergh, W. (1997). Gift Giving and the Emotional Significance of Family and Friends. *Journal of Marriage and Family*, 59, 3, 747-757.
- Lin, N. (2011). *Social capital: IV. Civic engagement, development and current issues*. London: Routledge.
- Lin, N. & Erickson, B.H. (2012) Social capital: an international research program. Verkregen op 5 april 2013 via:
<http://www.oxfordscholarship.com.proxy.library.uu.nl/view/10.1093/acprof:oso/9780199234387.001.0001/acprof-9780199234387-chapter-1>.
- Linders, L. (2009). De betekenis van nabijheid. Een onderzoek naar informele zorg in een volksbuurt. Verkregen op 07-03-2013 via:
http://www.programmavcp.nl/cookiewet/?accept_cookies=0&script=/component/option.com_docman/Itemid,179/gid,453/task,doc_download/.
- Mollenhorst, G., Bekkers, R. & Völker, B. (2005). Hulpeloos in de stad? Verschillen tussen stads- en plattelandsbewoners in het aantal informele helpers. *Mens en Maatschappij*, 80, 2, 159 – 178.
- MOVISIE .(n.d.). Werkdocument Buurtscan IJsselstein.
- Oudijk, D., Woittiez, I. & de Boer, A. (2011). More family responsibility, more informal care? The effects of motivation on the giving of informal care by people aged 50 or over in the Netherlands compared to other European countries. *Health policy*, 101, 228-235.

- Phan, M.B., Blumer, N. & Demaiter, E.I. (2009). Helping hands: neighborhood diversity, deprivation, and reciprocity of support in non-kin networks. *Journal of Social and Personal Relationships*, 26, 899 – 919.
- Poldermans, M.W.E. (2008). Wie dan leeft, wie dan zorgt? Een zoektocht naar niet-familiale zorgsolidariteit tussen en binnen generaties in het licht van ontgroening en (kleurrijke) verzilvering van de samenleving. Verkregen op 05-02-2013 via: <http://arno.uvt.nl/show.cgi?fid=80801>.
- Satz, D & Ferejohn, J. (1994). Rational choice and social theory. *The Journal of Philosophy*, 91, 2, 71-87.
- Swanborn, P.G. (1988). Inleiding: Het meten van houdingen en opinies. In *Schaaltechnieken. Theorie en praktijk van acht eenvoudige procedures*. Meppel: Boom.
- Taylor, J. (2013). Public service motivation, relational job design, and job satisfaction in local government. *Public administration*, 2 – 17.
- Thomése, G.C.F. (1998). *Buurtnetwerken van ouderen. Een sociaal-wetenschappelijk onderzoekonder zelfstandig wonende ouderen in Nederland*. Academisch proefschrift Vrije Universiteit Amsterdam.
- Torche, F. & Valenzuela, E. (2011). Trust and reciprocity: A theoretical distinction of the sources of social capital. *European Journal of Social Theory* 14, 181.
- Van Oorschot, W., & Komter, A. (1998). Wat is it that ties...? Theoretical perspectives on social bond. *Sociale Wetenschappen*, 41, 3, 5 -24.
- Van Rijn, M.J. (2013). Kamerbrief gezamenlijke agenda VWS ‘Van systemen naar mensen’ verkregen op 07-03-2013 via: <http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/kamerstukken/2013/02/08/kamerbrief-gezamenlijke-agenda-vws-van-systemen-naar-mensen.html>.
- Veldheer, V., Jonker, J-J., Van Noije, L. & Vrooman, C. (2012). Een beroep op de burger. Minder verzorgingsstaat, meer eigen verantwoordelijkheid? Sociaal Cultureel Rapport, 1 - 337.
- Verwijs, R., Marrising, E., Hermens, F. (2010). De contactladder in Katwijk: nulmeting in de wijk Hoornes-Noordoost. Factor Welzijn Katwijk. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.

Bijlagen

Bijlage I: Enquête hulp in de buurt

Persoonlijke situatie

1. In welke buurt woont u?
- Oranjekwartier
 - Europakwartier
2. Wat is uw geslacht?
- man
 - vrouw
3. Wat is uw leeftijd?
- 16 t/m 24 jaar
 - 25 t/m 34 jaar
 - 35 t/m 49 jaar
 - 50 t/m 64 jaar
 - 65 jaar en ouder
4. Wat is de samenstelling van uw huishouden?
- Alleenwonend
 - Tweepersoonshuishouden zonder (thuiswonende) kinderen
 - Eenoudergezin, jongste thuiswonende kind onder de 12 jaar
 - Eenoudergezin, jongste thuiswonende kind 12 jaar of ouder
 - Gezin, jongste thuiswonende kind onder de 12 jaar
 - Gezin, jongste thuiswonende kind 12 jaar of ouder
 - Anders, namelijk ... (hieronder invullen)
5. Wat is uw hoogst voltooide opleiding?
- Lagere school
 - Lbo, mavo, mbo-1, avo-onderbouw (eerste drie jaren van havo en vwo)
 - Havo, vwo, mbo 2-4
 - Hbo, wo
6. Hoeveel uur werkt u gemiddeld per week of hoeveel uur besteedt u gemiddeld aan uw opleiding?
- 0 t/m 11 uur per week
 - 12 t/m 25 uur per week
 - 26 t/m 35 uur per week
 - 36 uur of meer per week
- Vertrouwen**
Kruis het antwoord aan dat het meeste van toepassing is op u
7. Ik vind dat
- Mensen meestal alleen maar met zichzelf bezig zijn
 - Mensen meestal behulpzaam proberen te zijn
8. Ik vind dat
- De meeste mensen voordeel uit mij proberen te halen als ze de kans hebben
 - De meeste mensen eerlijk proberen te zijn
9. Ik vind over het algemeen dat
- Ik niet voorzichtig genoeg kan zijn in het omgaan met mensen
 - De meeste mensen vertrouwd kunnen worden
10. Hebben één of meerdere buurtgenoten de sleutel van uw woning?
- Ja
 - Nee

De volgende vragen gaan over contact met uw buurtgenoten. U heeft bij vraag 1 ingevuld in welke buurt u woont. De buurtgenoten waarnaar in de volgende vragen wordt verwezen zijn buurtgenoten die in dezelfde buurt wonen als u: het Europakwartier óf het Oranjekwartier.

Sociaal netwerk in de buurt

	<i>Kruis steeds het door u gekozen antwoord aan</i>				
11. Hoe vaak groet u uw buurgenoten als u ze tegenkomt?	☐ Nooit	☐ Een aantal keer per jaar of minder vaak	☐ Een aantal keer per maand	☐ Eens per week	☐ Een aantal keer per week of vaker

12. Hoe vaak maakt u een praatje met uw buurtgenoten als u ze tegenkomt?	☐ Nooit	☐ Een aantal keer per jaar of minder vaak	☐ Een aantal keer per maand	☐ Eens per week	☐ Een aantal keer per week of vaker
13. Hoe vaak komt u met (één van) uw buurtgenoten bij elkaar op de koffie?	☐ Nooit	☐ Een aantal keer per jaar of minder vaak	☐ Een aantal keer per maand	☐ Eens per week	☐ Een aantal keer per week of vaker
14. Hoe vaak doet u leuke dingen samen met (één van) uw buurtgenoten?	☐ Nooit	☐ Een aantal keer per jaar of minder vaak	☐ Een aantal keer per maand	☐ Eens per week	☐ Een aantal keer per week of vaker
15. Kunt u buurtgenoten om hulp vragen als u deze nodig heeft?	☐ Ja	☐ Nee (ga naar vraag 17)			
16. Zo ja, bij hoeveel buurtgenoten kan dit?	☐ 1 t/m 4	☐ 5 t/m 9	☐ 10 of meer		

De volgende stellingen gaan over hulp geven aan uw buurtgenoten. Om de stellingen te beantwoorden zet u bij iedere stelling **1 kruis** in het vakje bij uw antwoord. De antwoorden lopen van 'helemaal mee oneens' tot 'helemaal mee eens'. Indien de stelling niet op u van toepassing is, zet u een kruis bij 'niet van toepassing'.

Als u een stelling heeft beantwoord met '**mee eens of helemaal mee eens**', dan zet u **nog 1 kruis** bij 1 van de 3 antwoorden achter de dikke lijn. U kunt hier kiezen uit 'Nee'/'Ja, een wederdienst'/'Ja zoals, een kleinigheidje of geld'.

Hulp geven in uw buurt						Indien u <i>helemaal mee eens</i> of <i>mee eens</i> heeft ingevuld, vindt u dan dat hier een beloning tegenover moet staan?		
<i>Zet een kruis in het vakje bij uw antwoord</i>								
Stellingen	Helemaal mee oneens	Mee oneens	Mee eens	Helemaal mee eens	Niet van toepassing	Nee	Ja, een wederdienst	Ja, zoals een kleinigheidje of geld
17. Als een buurtgenoot ingrediënten voor het eten mist, dan geef ik hem of haar dit								
18. Als een buurtgenoot hulp nodig heeft bij klein huishoudelijk werk, zoals het vuilnis buiten zetten of boodschappen doen, dan help ik hem of haar								
19. Als een buurtgenoot hulp nodig heeft met een klusje, dan help ik hem of haar Vervolg op pagina 3: houd deze pagina bij de hand voor de antwoordcategorieën								

20. Als een buurtgenoot op vakantie is, dan verzorg ik de post en de planten bij hem of haar thuis								
21. Als een buurtgenoot een lift met de auto nodig heeft, dan geef ik hem of haar een lift								
22. Als een buurtgenoot een oppas voor de kinderen nodig heeft, kan hij of zij hiervoor bij mij terecht								
23. Als een buurtgenoot vraagt om een oogje in het zeil te houden, dan doe ik dat								
24. Als een buurtgenoot behoefte heeft aan gezelschap, dan kan hij of zij hiervoor bij mij terecht								
25. Als een buurtgenoot behoefte heeft aan het maken van een wandeling, dan ga ik met hem of haar wandelen								
26. Als een buurtgenoot persoonlijke problemen heeft, dan kan hij of zij daar met mij over praten								
27. Als een buurtgenoot advies nodig heeft, dan kan hij of zij hiervoor bij mij terecht								

De volgende stellingen gaan over hulp vragen aan uw buurtgenoten. Om de stellingen te beantwoorden zet u bij iedere stelling **1 kruis** in het vakje bij uw antwoord. De antwoorden lopen van 'helemaal mee oneens' tot 'helemaal mee eens'. Indien de stelling niet op u van toepassing is, zet u een kruis bij 'niet van toepassing'.

Daarnaast wordt om een toelichting gevraagd. **Kruis, ongeacht uw antwoord op de stelling, 1 vakje** achter de dikke lijn aan die het meest op u van toepassing is. U hoeft geen kruis te zetten als u de stelling met 'niet van toepassing' heeft beantwoord.

Hulp vragen in uw buurt						Licht uw antwoord toe Zet een kruis in het vakje bij uw antwoord		
<i>Zet een kruis in het vakje bij uw antwoord</i>								
Stellingen	Helemaal mee oneens	Mee oneens	Mee eens	Helemaal mee eens	Niet van toepassing	Ik blijf zelfstandig	Ik verlies zelfstandigheid	Ik heb geen zelfstandigheid meer
28. Als ik een ingrediënt voor het eten mis, dan kan ik dat lenen van een buurtgenoot								
29. Als ik hulp nodig heb bij klein huishoudelijk werk, zoals het vuilnis buiten zetten of boodschappen doen, dan kan ik dat vragen aan een buurtgenoot								
30. Als ik hulp nodig heb bij klusjes in het huis, dan kan ik dat vragen aan een buurtgenoot Vervolg op pagina 4: houd deze pagina bij de hand voor de antwoordcategorieën								

31. Als ik op vakantie ga, dan vraag ik aan een buurtgenoot of hij of zij de post en planten bij mij thuis wil verzorgen								
32. Als ik een lift met de auto nodig heb, dan kan ik dat vragen aan een buurtgenoot								
33. Als ik een oppas nodig heb voor mijn kinderen, dan kan ik dat vragen aan een buurtgenoot								
34. Als ik wil dat mijn buurtgenoten een oogje in het zeil houden, dan kan ik dit aan hen vragen								
35. Als ik behoefte heb aan gezelschap, dan kan ik hiervoor terecht bij een buurtgenoot								
36. Als ik behoefte heb aan het maken van een wandeling, dan kan ik hiervoor bij een buurtgenoot terecht								
37. Als ik persoonlijke problemen heb, dan kan ik hiervoor bij een buurtgenoot terecht								
38. Als ik advies nodig heb, dan kan ik dit vragen aan een buurtgenoot								

Buren-Hulp IJsselstein

Komt het bekend voor? U bent ziek of even niet mobiel, maar de dagelijkse klussen gaan wel gewoon door. Wat te doen?

Actieve bewoners in Europa- en Oranjekwartier ontwikkelden Buren-Hulp! Voor als u met de handen in het haar zit. Bijvoorbeeld omdat u ziek bent en de kinderen moeten naar school, het vuil moet buiten worden gezet, de hond moet worden uitgelaten of er zijn geen boodschappen in huis. Ook als u dringend een oppas nodig heeft of wanneer een gesprekje heel fijn zou zijn...Wie weet is hulp heel dichtbij!

U kunt bellen naar Buren-Hulp: **06-25235414**.

Voor meer informatie bekijkt u de bijgevoegde **flier van Buren-Hulp**.

Buren-Hulp IJsselstein		
39. Bent u bekend met Buren-Hulp IJsselstein?	☐ Ja	☐ Nee <i>(ga verder naar vraag 44 en 45)</i>
40. Heeft u weleens gebruik gemaakt van Buren-Hulp IJsselstein?	☐ Ja <i>(ga verder naar vraag 41, 42 en 43)</i>	☐ Nee <i>(ga verder naar vraag 44 en 45)</i>

Zo ja:

41. Hoe vaak?

- 1 keer
- 2 keer
- 3 keer of vaker

42. Waar voor?

Beschrijf kort waar voor u Buren-Hulp heeft ingeschakeld

43. Hoe heeft u de 'service' van Buren-Hulp ervaren?

Beschrijf kort hoe Buren-Hulp u behandelde

Zo nee:

44. Zou u gebruik willen maken van Buren-Hulp indien nodig?

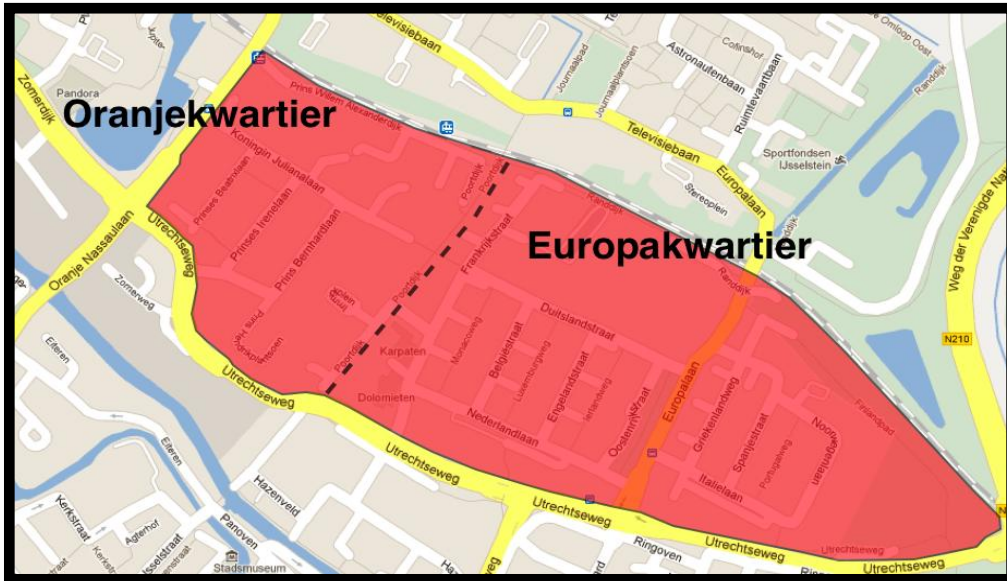
- Ja
- Nee

45. Waarom?

Beschrijf kort waarom u wel of geen gebruik zou willen maken van Buren-Hulp

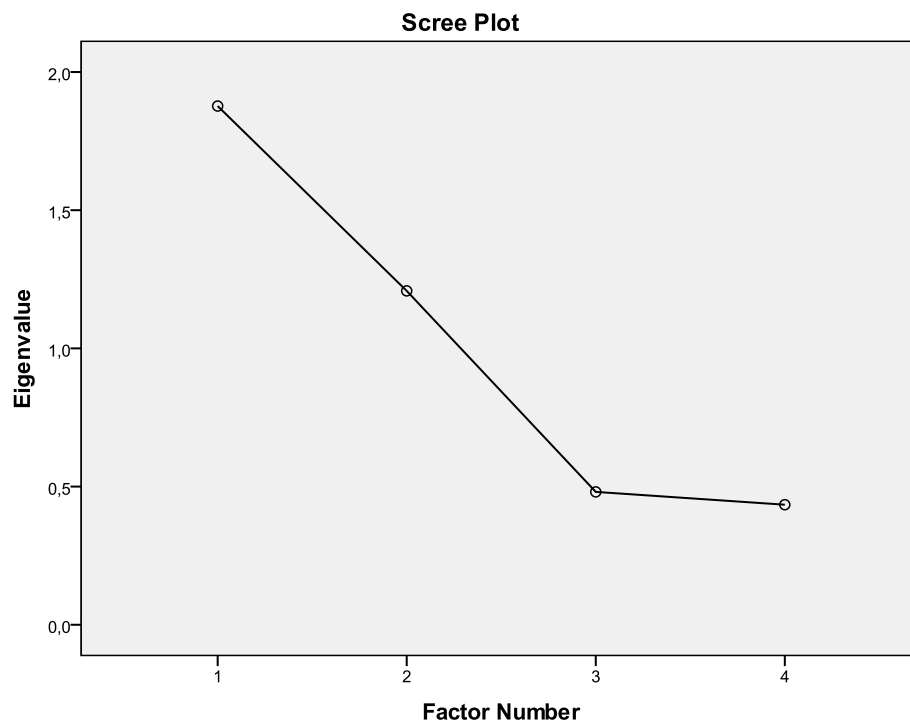
Bijlage II

Geografische ligging Oranje- en Europakwartier in IJsselstein

Bijlage III

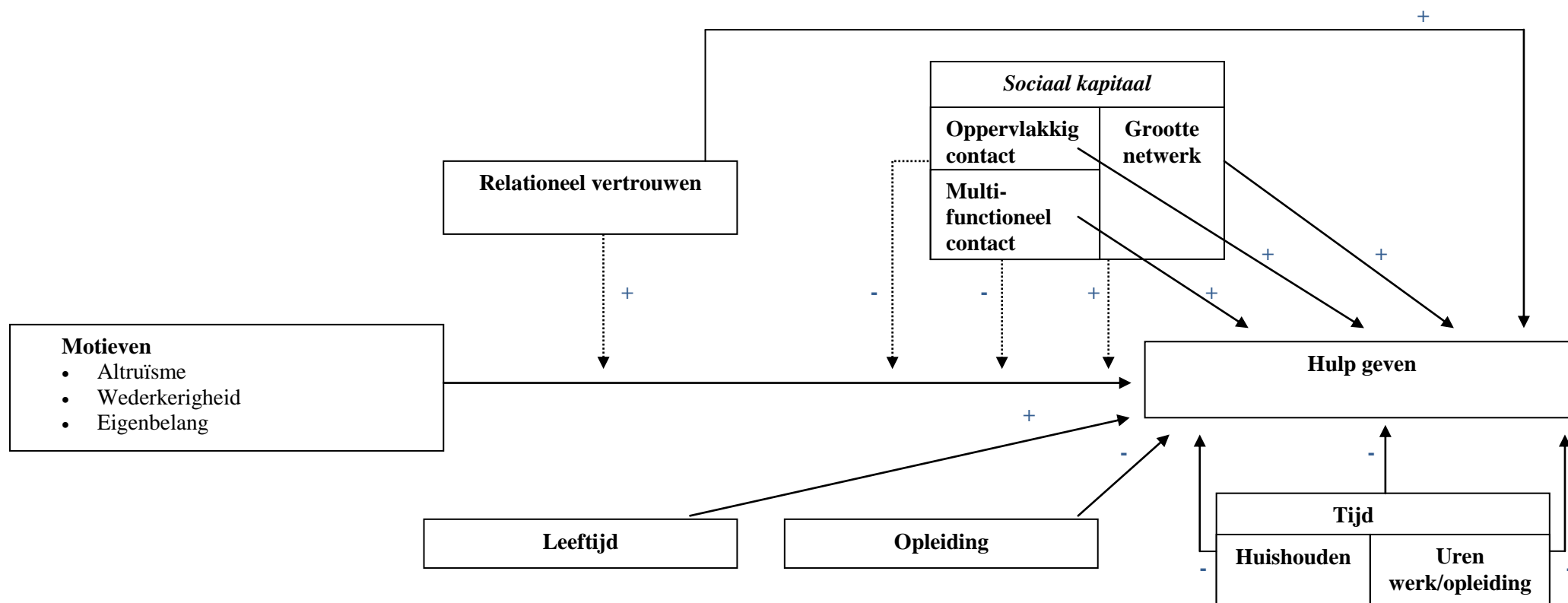
Scree plot: knikcriterium. Factoren gerangordend naar eigenwaarde voor variabele 'kwaliteit sociale relaties'

Bijlage IV

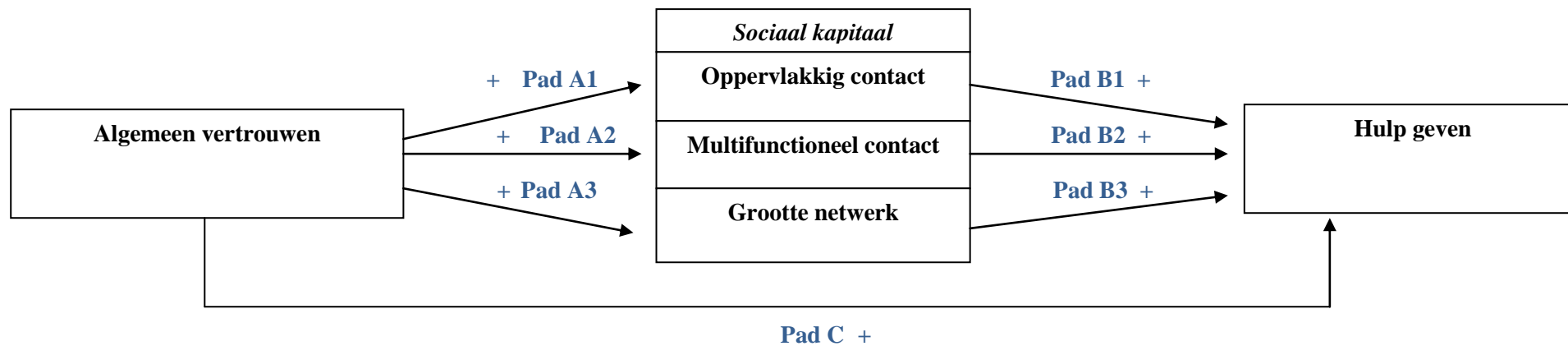
Figuur 2a: Toetsingsmodel hypothesen

(Exclusief hypothese 1b, 4a, 4b, 4c, 7a en 7b)

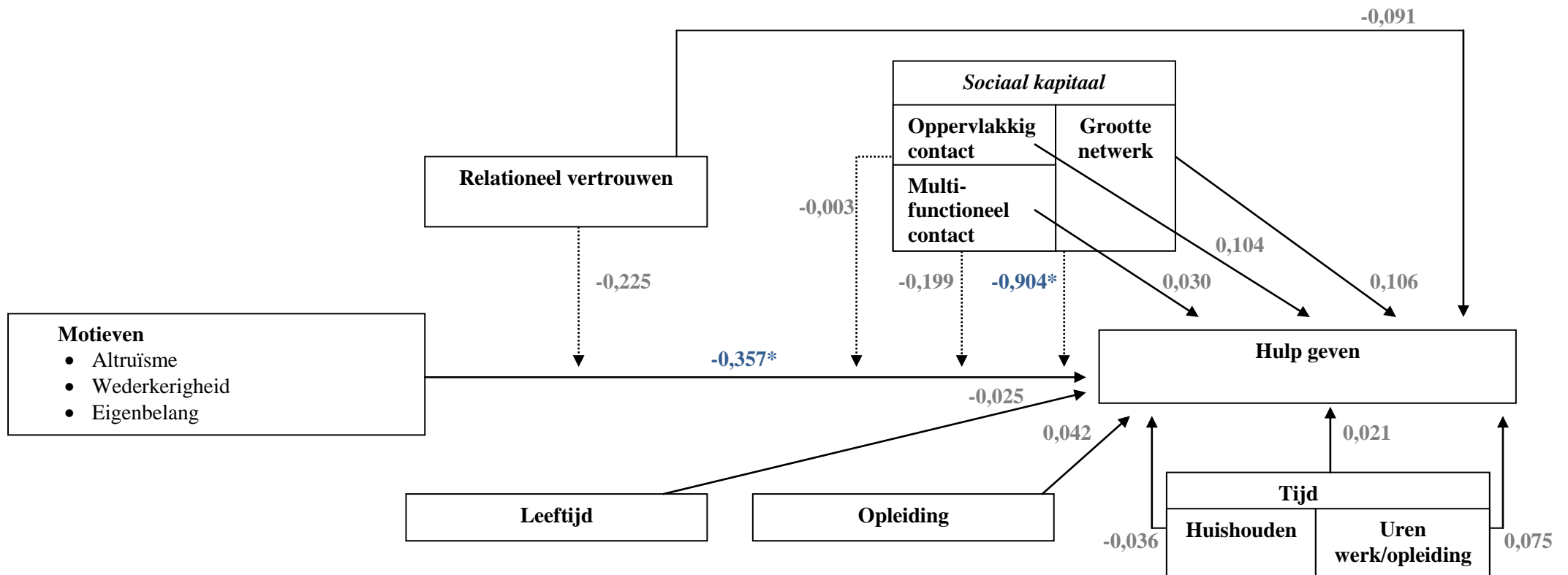
Bijlage V

Figuur 2b: Toetsingsmodel hypothesen 4a, 4b en 4c

Bijlage VI

Figuur 3a: Toetsingsmodel met regressie-effecten (tabel 8)

Bijlage VII

Figuur 3b: Toetsingsmodel padanalyse-effecten (tabel 9)

